

บทที่ 5

ผลกระทบของการเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่น ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรไทยในท้องถิ่น

การเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่นสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพได้ส่งทหารญี่ปุ่นจำนวนมากเข้ามาควบคุมและจัดการการขนส่งในราชการทหารบนทางรถไฟสายใต้ รวมทั้งดำเนินการสร้างทางรถไฟทหารสายไทย-พม่า และทางรถไฟสายคอคอดกระ นอกจากนี้ กองทัพญี่ปุ่นยังได้ส่งเชลยศึกสัมพันธมิตร กรรมกรมลายูและเงินจากมลายูและสิงคโปร์เข้ามาเป็นแรงงานในการก่อสร้างทางรถไฟทหารสายใหม่ทั้งสองสายดังได้กล่าวรายละเอียดไปแล้วในบทที่ 4 การเข้ามาของทหารญี่ปุ่น กรรมกรมลายูและเงินจำนวนมากได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของราษฎรไทยในท้องถิ่น โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟสำคัญ และเส้นทางรถไฟทหารสายใหม่ที่มีทหารญี่ปุ่นและกรรมกรต่างด้าวเข้ามาพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ดังในกรณีของจังหวัดที่ตั้งอยู่บนทางรถไฟสายใต้ที่สำคัญ ได้แก่ ราชบุรี กาญจนบุรี สงขลา ชุมพร และระนอง ฯลฯ ยังได้รับผลกระทบโดยตรงและรุนแรงมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะอธิบายโดยยกตัวอย่างผลกระทบที่มีต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรไทยในท้องถิ่นที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ปัญหาการใช้เงินดอลลาร์ของทหารญี่ปุ่น ปัญหาเครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูง ปัญหาการขาดแคลนข้าวสาร และปัญหาการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นในกรณีเหตุการณ์บ้านโป่งและเหตุการณ์ยึดจังหวัดระนอง ดังนี้

5.1 ปัญหาการใช้เงินดอลลาร์ของทหารญี่ปุ่น

การเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา นอกจากจะส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อซึ่งเป็นเรื่องของการชำระเงินกู้ระหว่างประเทศ อันเกิดจากการให้กองทัพญี่ปุ่นกู้ยืมเงินเพื่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า และทางรถไฟสายคอคอดกระ ดังได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 การเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่นยังส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาการใช้เงินดอลลาร์ของทหารญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผลกระทบในระดับท้องถิ่นอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาในประเทศไทยในเดือนธันวาคม 2484 (ค.ศ.1941) ได้นำเงินตราต่างประเทศโดยเฉพาะ

เงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น และเงินสเตรตส์เซ็ทเดิลเมนต์ซึ่งใช้ในมลายู¹ เข้ามาใช้ซื้อสิ่งของจากร้านค้าของราษฎรในท้องถิ่นของไทย โดยเริ่มแพร่หลายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้โดยเฉพาะที่จังหวัดสงขลา¹ ทั้งนี้เพราะเป็นที่ตั้งของสถานีป่าดงเบขาร์ซึ่งเป็นสถานีรถไฟชายแดนที่ทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อเป็นเสบียงอาหารส่งให้กับกองทัพญี่ปุ่นในมลายูและสิงคโปร์ ด้วยเหตุนี้จึงมีเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นเข้ามาแพร่หลายเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แสดงตัวอย่างเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นที่กองทัพญี่ปุ่นนำเข้ามาใช้ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา

ที่มา : National Heritage Board, **The Japanese Occupation 1942 - 1945 A Pictorial Record of Singapore During the War**, Times Editions Singapore : National Archives of Singapore, p.153.

¹เงินตราต่างประเทศที่ทหารญี่ปุ่นนำเข้ามาใช้ซื้อสินค้าในประเทศไทยสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา เป็นเงินตราชนิดเดียวกับที่กองทัพญี่ปุ่นใช้ในภูมิภาคทางด้านใต้ ซึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น โดยรวมทั้งมลายูและสิงคโปร์ สำหรับกรณีประเทศไทยได้ปรากฏหลักฐานส่วนหนึ่งในเอกสารกองบัญชาการทหารสูงสุด จากหอดจดหมายเหตุแห่งชาติ ซึ่งได้เรียกชื่อเงินตราชนิดนี้รวมกันว่า ‘เงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น’ หรือ ‘เงินเยนทหาร’ อ้างจาก หจข.,บก.สูงสุด 2.6.9/2 การรับแลกธนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นใช้กันในจังหวัดภาคใต้ประเทศไทย (27 ธันวาคม 2484 - 3 ธันวาคม 2485).

¹หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/6 เรื่อง การกู้เงินจากประเทศญี่ปุ่นและการชำระเงินระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น ด้วยเงินพิเศษ (22 สิงหาคม 2485 - 20 เมษายน 2486).

อย่างไรก็ตามจดหมายลงวันที่ 6 มกราคม 2485 (พ.ศ.1942) ของสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยที่กรุงเทพฯ ถึงนายวนิช ปานะนนท์ ประธานคณะข้าหลวงเศรษฐกิจไทยสมัยสงคราม ได้ขอให้เจ้าหน้าที่การคลังของไทยในภาคใต้ยอมรับเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น และเงินสเตอร์ทซ์เช็ทเทิลเมนต์ที่ทหารญี่ปุ่นนำเข้ามาใช้ซื้อสินค้าโดยทางสถานเอกอัครราชทูตรับรองที่จะแลกเงินตราเหล่านั้นกลับคืนเป็นเงินบาทในอัตราที่กองทัพญี่ปุ่นกำหนดขึ้นเอง² แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่ากองทัพญี่ปุ่นที่ตั้งกองบัญชาการอยู่ที่จังหวัดสงขลาซึ่งได้จ่ายเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นซื้อขายติดต่อกับราษฎรในท้องถิ่น ยอมรับแลกเปลี่ยนเงินกลับคืนให้กับราษฎรในระยะสั้นมาก โดยในวันที่ 5 มกราคม 2485 ได้งดรับแลกเปลี่ยนโดยไม่มีเงื่อนไขอย่างใดเลย การกระทำดังกล่าวได้ส่งผลให้ราษฎรส่วนหนึ่งในจังหวัดสงขลาและท้องถิ่นใกล้เคียงที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาซื้อสินค้าได้รับความเดือดร้อน ในขั้นต้นทางกระทรวงการคลังจึงได้ติดต่อมายังสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นโดยตรงเพื่อขอทราบเหตุผลแต่ไม่ได้รับการชี้แจงเหตุผล ดังนั้นพลตรีเกา บริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในขณะนั้นจึงมีบัญชาให้นายอภิรมย์ คิฐ ฤ สงขลา ผู้แทนกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นผู้ติดต่อประจำ คณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น ส่งจดหมายด่วนมาลงวันที่ 24 มกราคม 2485 ถึงพันโทไชย ประทีปะเสน ประธานคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่นเพื่อให้ดำเนินการเรื่องดังกล่าวโดยด่วนที่สุด ความว่า

“....ในการที่กองทัพญี่ปุ่นได้ตั้งที่บัญชาการทางจังหวัดสงขลานั้น ได้จ่ายเงินดอลลาร์ (ยันทหาร) ให้ทหารญี่ปุ่นใช้ในการซื้อขายติดต่อกับราษฎรในท้องถิ่น ในขั้นต้นก็ยอมรับแลกกลับคืนโดยจ่ายเงินตราไทยเปลี่ยนให้ในอัตราซึ่งฝ่ายเขากำหนดขึ้นเอง แต่กำหนดเวลารับแลกไว้ในระยะสั้นมาก ราษฎรผู้มีเงินดอลลาร์ไว้ต้องรีบจัดการขอแลกเปลี่ยนกลับคืนเป็นเงินตราไทย โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองได้แนะนำ ถึงกระนั้นก็ยังไม่เป็นการยุ่งยากลำบากเกินควร แต่ครั้งต่อมาเมื่อวันที่ ๕ เดือนนี้ ทางทหารญี่ปุ่นที่นั่นได้งดรับแลกเปลี่ยนเงินดังกล่าวเสียโดยไม่มีเงื่อนไขอย่างใดเลย การกระทำเช่นนี้เป็นเหตุนำมาซึ่งความเสียหายแก่ราษฎรผู้มีเงินดอลลาร์นั้นไว้และยังไม่ได้แลกกลับคืน จะใช้ในการซื้อหาสินค้าหรือแลกเปลี่ยนกับราษฎรในท้องถิ่นอื่นที่ใกล้เคียงก็ขัดข้อง เพราะในท้องถิ่นที่ใกล้เคียงกันนั้นแม้ว่าจะมีกองทหารญี่ปุ่นตั้งอยู่บ้าง

²หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/2 การรับแลกธนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นที่ใช้ในจังหวัดภาคใต้ประเทศ (27 ธันวาคม 2484 - 3 ธันวาคม 2485).

แต่ก็ใช้เงินตราไทยทั้งสิ้น เมื่อการค้าขัดข้องโดยเหตุเช่นนี้ ก็ทำให้การเศรษฐกิจชะงัก ซึ่งย่อมจะเป็นเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก

เรื่องเช่นนี้ ในชั้นเดิมทางสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้มีหนังสือรับรองว่าจะได้เจรจาให้กองทัพญี่ปุ่นพิจารณาปัญหาขัดข้องให้หมดสิ้นไป ดังสำเนาที่แนบมานี้ นับแต่นั้นมาจนบัดนี้ก็ยังไม่ปรากฏผลของการพิจารณาอย่างใดเลย เมื่อมีเหตุยุ่งยากเกิดขึ้นครั้งนี้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว กระทรวงการคลังก็ได้ติดต่อกับทางสถานเอกอัครราชทูตโดยตรง เพื่อขอทราบเหตุผลโดยด่วน แต่ก็ไม่ได้ผล

กระทรวงการคลังได้พิจารณาเห็นว่า ถ้าจะรอให้ทางสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นดำเนินการเจรจากับกองทัพญี่ปุ่นไปฝ่ายเดียวแล้ว ก็ย่อมจะไม่ทันการ จึงมีบัญชาท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังให้ข้าพเจ้าเสนอเรื่องนี้ต่อคณะกรรมการผสมเพื่อดำเนินการ โดยด่วนที่สุดที่สามารถจะทำได้ และเมื่อได้ผลประการใด ขอได้โปรดแจ้งให้ทราบเพื่อเป็นทางปฏิบัติต่อไป...³

นอกจากการส่งจดหมายด่วนมากถึงประธานกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น เพื่อให้พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาการใช้เงินดอลลาร์ของทหารญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในวันเดียวกันนั้น (วันที่ 24 มกราคม 2485) กระทรวงการคลังยังได้อาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร พุทธศักราช 2482 มาใช้โดยประกาศเป็น “ประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร ณ วันที่ 24 มกราคม 2485” ดังรายละเอียดในสำเนาประกาศต่อไปนี้

(สำเนา)

ประกาศกระทรวงการคลัง

ว่าด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร.

ตามประกาศกระทรวงการคลังลงวันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ ว่าด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร ข้อ ๑ ซึ่งกำหนดจำนวนเงินตราต่างประเทศที่ผู้เข้ามาในราชอาณาจักรจะนำเข้ามาพร้อมกับตนเพื่อใช้เองได้ โดยมีต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน ตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๔๘๒ มาตรา ๓ เป็นจำนวนซึ่งเมื่อคิดเป็นเงินตราไทยตามอัตราแลกเปลี่ยนในวันที่น่าเข้ามาแล้ว ไม่เกินหนึ่งพันบาทนั้น

³เรื่องเดียวกัน.

เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเห็นสมควรกำหนดจำนวนเงินตราสเตรตส์เซห์เทลเมนต์ และเงินตราของทางการทหารญี่ปุ่น ซึ่งผู้เข้ามาในราชอาณาจักรจะพืงนำเข้ามาพร้อมกับตนเพื่อใช้เองได้โดยมิต้องได้รับอนุญาตก่อน ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ฉะนั้น จึงประกาศให้ทราบทั่วกันว่า การนำเงินตราสเตรตส์เซห์เทลเมนต์ หรือเงินตราของทางการทหารญี่ปุ่น เข้ามาพร้อมกับตนเพื่อใช้เองได้โดยมิต้องได้รับอนุญาตนั้น ต้องเป็นจำนวนไม่เกินสิบบาท โดยคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนในวันที่นำเข้า.

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป.

กระทรวงการคลัง

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๘๕

(ลงนาม) ภ.บริรักษ์ยุทธกิจ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง.

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/2 การรับแลกธนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นที่ใช้กันในจังหวัดภาคใต้ประเทศไทย (27 ธันวาคม 2484 - 3 ธันวาคม 2485).

แม้ในประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักรไทยข้างต้น ได้กำหนดจำนวนเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น และเงินตราสเตรตส์เซห์เทลเมนต์ที่สามารถนำติดตัวเข้ามาเพื่อใช้เองโดยมิต้องรับอนุญาตก่อนเป็นจำนวนไม่เกินสิบบาท โดยคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนในวันที่นำเข้าก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติพบว่านายทหารและพลทหารญี่ปุ่นยังคงนำธนบัตรดอลลาร์ทหาร ทั้งฉบับราคา 5 ดอลลาร์ และราคา 10 ดอลลาร์ เข้ามาใช้ในการซื้อสิ่งของและแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราไทยกับร้านค้าของชาวจีนที่ทวีมากขึ้น โดยคิดราคาแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์ ต่อ 1 บาท ซึ่งพ่อค้าชาวจีนส่วนหนึ่งในภาคใต้ยินดีรับเงินดังกล่าว เพราะสามารถนำไปขายแลกเปลี่ยนเป็นเงินไทยในเขตมลายูภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นได้ถึง 100 ดอลลาร์ ต่อ 120 บาท⁴ ทำให้ได้ผลกำไรจำนวนมาก แต่เป็นการดำเนินการค้าที่ผิดกฎหมายและทำให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้กระทรวงการคลังจึงพยายามหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการขอให้กระทรวงการต่างประเทศเจรจากับสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยให้ระงับการใช้ธนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในราชอาณาจักรไทยโดยสิ้นเชิง กับอีกทางหนึ่งนับตั้งแต่วันที่ 24 มกราคม 2485 ได้เร่งรัดให้คณะกรรมการผสมฝ่ายไทยเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่นให้เปิดรับแลกธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในจังหวัดภาคใต้ใหม่แต่ยังไม่ทราบผลการเจรจา จนกระทั่งวันที่ 3

⁴เรื่องเดียวกัน.

เมษายน 2485 หลังจากรอผลการเจรจายาวนานถึง 2 เดือนกว่า จึงได้รับการยืนยันจากทูตทหารบกญี่ปุ่น ประจำประเทศไทยว่า กองทัพญี่ปุ่นจะเปิดรับแลกเปลี่ยนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นอีกครั้งในวงเงินรับแลกเปลี่ยนทั้งหมดไม่เกิน 630,000 บาท โดยในครั้งนี้องค์การกระทรวงการคลังได้ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นส่งเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นกรรมการตรวจรับแลกเปลี่ยนดอลลาร์ร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังของไทยด้วย เพื่อร่วมรับผิดชอบในเรื่องเงินปลอมแปลง ซึ่งทูตทหารบกญี่ปุ่นได้ตกลงจะจัดเจ้าหน้าที่ให้ ดังนั้นต่อมาในวันที่ 1 พฤษภาคม 2485 พลตรีเกา บริรักษ์บุษยทกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงออกประกาศกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการรับแลกเปลี่ยนธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในจังหวัดภาคใต้ โดยกำหนดรับแลกเปลี่ยนเฉพาะที่ศาลากลางจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 15 พฤษภาคม - 15 มิถุนายน 2485 เป็นระยะเวลา 1 เดือน กำหนดอัตรารับแลกเปลี่ยนธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น 1 ดอลลาร์ต่อ 1 บาท ซึ่งเท่ากับเป็นการลดค่าเงินบาทลงมาเท่ากับเงินเยนญี่ปุ่นและเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น ดังปรากฏรายละเอียดในสำเนาประกาศกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2485 ดังนี้

(สำเนา)

ประกาศกระทรวงการคลัง
ว่าด้วยการรับแลกเปลี่ยนธนบัตรเหรียญดอลลาร์
ทหารญี่ปุ่นในจังหวัดภาคใต้

ทางการของรัฐบาลทราบว่ารายนามได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากได้ขายของให้แก่กองทหารญี่ปุ่น และรับธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นของกองทหารญี่ปุ่นไว้แล้วจะนำไปใช้จ่ายต่อไป ไม่เป็นการสะดวก เพื่อปลดเปลื้องความเดือดร้อนจะเพาะคราวนี้ รัฐบาลจึงผ่อนผันรับเปลี่ยนเป็นเงินตราไทยเพียงเท่าจำนวนที่รัฐบาลญี่ปุ่นจะรับแลกคืน และจะรับแลกคราวนี้ครั้งเดียว เฉพาะธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นเท่านั้น ต่อจากนี้รัฐบาลไทยไม่ยอมรับทราบในการที่รายนามจะมีธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นไว้ ในการที่จะรับแลกธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นเป็นเงินตราไทยนี้มีเงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลา ฉะนั้นผู้ที่มิมีธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งประสงค์จะทำการแลกให้นำธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นไปขอแลกตามระเบียบการปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. บุคคลผู้ขอทำการแลก จะต้องแสดงถึงการได้มาแห่งธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นนั้น ๆ พร้อมด้วยหลักฐาน(ถ้ามี) โดยละเอียด ตามแบบคำร้องขอแลกธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นซึ่งแนบมาท้ายประกาศนี้

๒. แบบคำร้องขอแลกธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นนี้ ให้ผู้มีความประสงค์จะขอแลกติดต่อขอได้จากคณะกรรมการอำเภอท้องที่ของตน

๓. ให้ผู้มีความประสงค์ขอแลกยื่นแบบคำร้องพร้อมด้วยธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นต่อคณะกรรมการอำเภอท้องที่ของตน

๔. การรับแลกจะกระทำเฉพาะที่จังหวัดสงขลา กำหนดการรับแลกตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๕ และสิ้นสุดเพียงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๘๕ ฉะนั้นบุคคลผู้มีความประสงค์จะขอแลก ซึ่งอยู่ห่างไกลจะต้องรีบยื่นคำร้องขอแลกธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นให้ถึงจังหวัดสงขลา ก่อนวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๘๕

๕. อัตรารับแลกเปลี่ยนธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นกำหนด ๑ เหรียญดอลลาต่อ ๑ บาท

๖. คำร้องขอแลกธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นพร้อมด้วยหลักฐานการได้มาซึ่งธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นนั้น ๆ ทางการอาจพิจารณาไม่อนุมัติให้จ่ายแลกได้ ถ้าแม้ปรากฏว่าหลักฐานการได้มาไม่ชัดเจนหรือไม่เป็นการสมควร ส่วนธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นที่ส่งมาขอแลกนั้นจะคืนให้ไป

๗. ทางการจะไม่รับผิดชอบ ถ้าหากปรากฏว่ามีธนบัตรเหรียญดอลลาทหารญี่ปุ่นปลอมแปลงเกิดขึ้น และทางการมีสิทธิที่จะรับธนบัตรนั้น ๆ ไว้ ไม่จ่ายคืนให้แก่ผู้ขอแลก

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕

(ลงนาม) ภ. บริรักษ์ยุทธกิจ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/2 การรับแลกธนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นที่ใช้กันในจังหวัดภาคใต้ประเทศไทย (27 ธันวาคม 2484 - 3 ธันวาคม 2485).

ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2485 ก่อนถึงกำหนดวันรับแลกเปลี่ยนธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในจังหวัดภาคใต้ ณ ศาลากลางจังหวัดสงขลา 1 วัน ทางทูตทหารบกญี่ปุ่น ได้ส่งร้อยโทอิวะซะและพลทหารสะงิยะเข้ามาเป็นกรรมการตรวจรับแลกเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นร่วมเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังของไทย ซึ่งมีนายสง่า ศรีเพ็ญ หัวหน้ากองประมวลบัญชีจากกรมบัญชีกลางเป็นประธานกรรมการควบคุมการแลกเปลี่ยนธนบัตรดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในครั้งนี้ แต่เมื่อสิ้นสุดการรับแลกในวันที่ 15 มิถุนายน 2485 กลับปรากฏว่าจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ของไทยได้ส่งเงินเข้ามาแลกเปลี่ยนจำนวนน้อยมาก โดยมีจังหวัดยะลาส่งเข้ามาแลกจำนวน 27 ดอลลาร์ จังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน 5 ดอลลาร์

50 เซ็นต์ และจังหวัดภูเก็ตจำนวน 5 ดอลลาร์ 10 เซ็นต์⁶ รวมจำนวนธนบัตรเหรียญดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นของจังหวัดในภาคใต้ที่ส่งเข้ามาแลกเพียง 37 ดอลลาร์ 60 เซ็นต์ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในจังหวัดสงขลา อันเป็นจังหวัดที่มีการแพร่หลายของดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นมากที่สุด กลับไม่มีพ่อค้านำเงินเข้ามาแลกเป็นเงินบาทเลย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินในวงการค้าที่ให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงถึง 120 บาท ต่อ 100 ดอลลาร์ จึงส่งผลให้พ่อค้าชาวจีนส่วนหนึ่งในจังหวัดสงขลาเลือกที่จะนำเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นไปขายแลกเป็นเงินไทยในเขตมลายูมากกว่า อีกทั้งยังเข้ามามากวันซื้อเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ และจังหวัดในภาคเหนือเพื่อหวังผลกำไร จากการขายแลกเป็นเงินบาทในเขตมลายูภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นอีกด้วย

แม้ว่าการนำเงินดอลลาร์ของทหารญี่ปุ่นเข้ามาใช้ในภาคใต้ได้ทำผลกำไรให้กับพ่อค้าบางกลุ่มดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่สำหรับพ่อค้ารายย่อยและราษฎรไทยในท้องถิ่นโดยทั่วไปที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องการขายแลกเงินดอลลาร์เป็นเงินบาทเพื่อหวังผลกำไรกลับได้รับความเดือดร้อนยุ่งยาก เพราะเมื่อทหารญี่ปุ่นเข้าไปซื้อของตามร้านต่าง ๆ แล้วเอาเงินดอลลาร์ไปให้ ถ้าเจ้าของไม่ยอมขายก็อาจมีเรื่องขึ้น หรือถ้ายอมขายให้แต่ไม่ยอมรับเงินอื่นนอกจากเงินไทย ทหารญี่ปุ่นก็จะบังคับซื้อโดยเอาของไปแล้วทิ้งเงินไว้ให้ หรือไม่เช่นนั้นจะเอาของไปเฉย ๆ โดยไม่จ่ายเงิน ซึ่งที่ผ่าน ๆ มาทหารญี่ปุ่นได้กระทำเช่นนี้อยู่เรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้พ่อค้ารายย่อยและราษฎรไทยจึงได้รับความเดือดร้อนที่ต้องสูญเสียของไปเปล่า ๆ ถ้าจะฟ้องร้องก็จำหน้าไม่ได้ บางร้านจึงต้องแก้ไขปัญหาโดยการปิดร้านในช่วงที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาซื้อของ จากเหตุการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้กระทรวงการคลังได้เจรจากับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยให้ระงับการใช้ธนบัตรดอลลาร์ทหารและเงินตราต่างประเทศทุกชนิดในการซื้อสิ่งของในราชอาณาจักรไทยโดยสิ้นเชิง อีกทั้งยังได้อำนวยความสะดวกโดยการสำรองเงินบาทไว้ที่คลังจังหวัดเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาขอแลกเปลี่ยนเงินก่อนที่จะนำไปใช้ซื้อสินค้าจากราษฎรเพื่อใช้ในราชการทหารแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติทหารญี่ปุ่นยังคงนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้ซื้อสิ่งของจากราษฎรไทยโดยตลอดรวมทั้งในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นอีกพื้นที่หนึ่งอันเป็นที่ตั้งของทางรถไฟทหารสายไทย-พม่า ได้มีทหารญี่ปุ่นจากพม่านำเงินรูปีของพม่าเข้ามาทำการซื้อขายสินค้ากับพ่อค้าและราษฎรไทยในจังหวัดกาญจนบุรีจนส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนเช่นกัน ดังกรณีตัวอย่าง การยื่นคำร้องขอแลกเงินรูปีเป็นเงินไทยของนายเพ็ง โปธิ และนางทองหล่อ นิลคำแหง ถึงร้อยเอกสุรจิต อินทรกำแหง ข้าหลวงประจำจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2486 (ค.ศ. 1943) จากการสืบสวนที่มาของเงินดังกล่าวพบว่าได้มาจากร้อยโทกะมะดะ นายทหารญี่ปุ่นจากกองพลการประจำจังหวัดกาญจนบุรี ได้เข้ามาซื้อสินค้าโดยจ่ายเป็นเงินรูปีให้กับนายเพ็ง โปธิ จำนวน 8,940 รูปี และนางทองหล่อ นิลคำแหง จำนวน 13,000 รูปี รวมสองรายเป็นเงิน 21,940 รูปี ซึ่ง

⁶เรื่องเดียวกัน.

การใช้เงินรูปของทหารญี่ปุ่นเข้ามาซื้อสินค้าในลักษณะเช่นนี้ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับราษฎรอย่างมาก เพราะเงินที่ได้รับไม่อาจนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ อันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้ราคาเครื่องอุปโภคบริโภคแพงขึ้นเกินสมควร และเป็นการยากที่จะควบคุม⁷ ด้วยเหตุนี้พลตรีไชย ประทีปเสนา เจ้ากรมประสานงานพันมิตรจึงได้มีจดหมายถึงทูตฝ่ายทหารบกญี่ปุ่นประจำประเทศไทย เพื่อแจ้งเรื่องทหารญี่ปุ่นใช้เงินรูปซื้อสินค้าในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับราษฎร จึงขอให้รับดำเนินการแก้ไข ดังปรากฏ ในจดหมายลงวันที่ 5 มกราคม 2487 (ค.ศ. 1944) ความว่า

“...ฉันรู้สึกเป็นเกียรติที่จะเรียนให้พะนะท่านซาบตามรายงานจากจังหวัดกาญจนบุรีว่า นายเพ็ง โปธิ และนางทองหล่อ นิลกำแหง ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ได้ทำการค้าขายกับทหารญี่ปุ่นเป็นประจำ และในการขายสินค้านี้ ทหารญี่ปุ่นทางจังหวัดกาญจนบุรีได้ชำระเงินรูปให้ เป็นจำนวนรวมทั้งสองราย 21,940 รูปีเสส และในการนี้นายทหารญี่ปุ่นผู้หนึ่งชื่อคามาดา มียสเป่นร้อยโท มีหน้าที่เป็นพลธิการประจำจังหวัดที่กล่าว ได้มอบหนังสือให้กับนายเพ็ง โปธิ ดังสำเนาที่แนบมาด้วยแล้ว และขอให้กรมประสานงานพันมิตรช่วยติดต่อในการแลกเงินรูปของทหารญี่ปุ่นเป็นเงินบาทให้ ฉะนั้นจึงเรียนขอความเอื้อเฟื้อมายังพะนะท่านได้โปรดสั่งเจ้าหน้าที่จัดการรับแลกเงินรูปให้แก่ผู้ร้องสองรายนี้ แล้วกรุณาแจ้งผลมาให้กรมประสานงานพันมิตรซาบด้วย

อนึ่งขอเรียนด้วยว่า เนื่องจากมีทหารญี่ปุ่นในบางจังหวัดได้นำเงินรูป หรือเงินดอลลาร์ไปใช้ในการซื้อสินค้าแก่ราษฎร อันเป็นเหตุให้เขาเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อน เพราะเงินที่ได้รับนั้นไม่อาจนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ จึงเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้ราคาของเครื่องบริโภค อุปโภค แพงขึ้นเกินสมควร และเป็นการยากที่จะควบคุม เรื่องนี้กรมประสานงานพันมิตรจึงได้เรียนตกลงไว้กับท่านผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกญี่ปุ่น (พ.ท.ลิขินามิ) เมื่อคราวประชุมคณะกรรมการประสานงานพันมิตร เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2486 โดยเสนอให้รับจัดการ 3 ข้อ คือ-

1. เนื่องจากฝ่ายไทยได้จ่ายเงินบาทสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายกิจการทหารญี่ปุ่นทั่วราชอาณาจักรเป็นจำนวนเพียงพอกับความต้องการไว้แล้ว ฉะนั้นจึงขอให้โปรดจัดส่งเงินบาทไปให้ทหารญี่ปุ่นหน่วยต่าง ๆ ให้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายโดยทั่วถึง

⁷ หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/15 การแลกเงินรูปทหารญี่ปุ่นที่ใช้กันในจังหวัดกาญจนบุรี (10 พฤศจิกายน 2486 - 25 กรกฎาคม 2487).

2. ขอให้สั่งระงับการใช้เงินหย่งอันนอกจากเงินบาทในราชอาณาจักร
โดยเด็ดขาด

3. ขอให้สั่งตั้งหน่วยรับแลกเงินรูปหรือเงินดอลลาร์ที่ได้จ่ายไปแล้วคืนมา
จากราสดร โดยให้เงินบาทไปแทน ดังเช่นเคยปฏิบัติมาแล้วทางจังหวัดสงขลา
เมื่อ พ.ศ. 2484....”⁸

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/15 การแลกเงินรูปทหารญี่ปุ่นที่ใช้กันในจังหวัด
กาญจนบุรี (10 พฤศจิกายน 2486 - 25 กรกฎาคม 2487).

จากจดหมายของเจ้ากรมประสานงานพันธมิตรถึงทูตฝ่ายทหารบกญี่ปุ่นประจำประเทศไทย
ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่านอกจากทหารญี่ปุ่นได้นำเงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่นและ
เงินสเตอร์ลิงเชิลเดิลเมนต์เข้ามาใช้ในการซื้อสิ่งของในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้แล้ว ทหารญี่ปุ่นยังได้
นำเงินรูปซึ่งเป็นเงินตราที่ใช้อยู่ในเมืองพวนในพม่า ซึ่งกองทัพญี่ปุ่นได้มอบให้เป็นส่วนหนึ่งของไทย
ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2486⁹ เข้ามาซื้อสิ่งของจากราษฎรในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งเป็นสิ่งที่ตั้งของ
กองพลทหารรถไฟที่ 9 ของกองทัพใหญ่แห่งภาคพื้นทิศใต้ อันเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการก่อสร้าง
ทางรถไฟสายไทย-พม่าซึ่งอยู่ในเขตประเทศไทยอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ในจดหมายข้างต้น
เจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ได้พยายามชี้แจงให้ฝ่ายญี่ปุ่นตระหนักเห็นถึงความเดือดร้อน
ของราษฎรไทยในจังหวัดกาญจนบุรีที่เกิดจากการนำเงินรูปเข้ามาซื้อสินค้าของทหารญี่ปุ่น อีกทั้ง
ยังได้เตือนให้ทูตฝ่ายทหารบกญี่ปุ่นตระหนักถึงข้อตกลงในการประชุมที่กรมประสานงานพันธมิตร
ได้ตกลงไว้กับผู้ช่วยทูตทหารบกญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2486 ที่ได้เสนอแนวทางเร่งจัดการแก้ไข
ปัญหาการใช้เงินรูปของทหารญี่ปุ่นไว้ 3 ประการ^{*} แล้วก็ตาม แต่ปัญหาการนำเงินตราต่างประเทศ
เข้ามาซื้อสินค้าจากราษฎรไทยของทหารญี่ปุ่นยังคงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องโดยที่ทางฝ่ายญี่ปุ่นมิได้

⁸เรื่องเดียวกัน.

⁹เรื่องเดียวกัน.

^{*} ข้อตกลงระหว่างกรมประสานงานพันธมิตรกับพันโทชินะมิ ผู้ช่วยทูตทหารบกญี่ปุ่น ในการประชุม
ที่กรมประสานงานพันธมิตร เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2486 ทางกรมประสานงานพันธมิตรได้เสนอแนวทางการเร่งจัดการ
แก้ไขปัญหาการใช้เงินรูปของทหารญี่ปุ่น 3 ประการคือ 1. ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นจัดส่งเงินบาท (ซึ่งฝ่ายไทยได้จ่าย
สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการทหารญี่ปุ่นที่ราชอาณาจักรได้อย่างเพียงพอกับความต้องการแล้ว) ไปให้ทหารญี่ปุ่น
หน่วยต่าง ๆ ให้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายโดยทั่วถึง 2. ขอให้ระงับใช้เงินหย่งอันนอกจากเงินบาทในราชอาณาจักรไทย
โดยเด็ดขาด 3. ขอให้สั่งตั้งหน่วยรับแลกเงินรูป หรือดอลลาร์ที่ได้จ่ายไปแล้วคืนมาจากราษฎรไทยโดยให้เงินบาทแทน
ดังที่เคยปฏิบัติมาแล้วในจังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2484.

ตกเดือนให้ทหารญี่ปุ่นปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด ทั้งๆที่ฝ่ายไทยได้พยายามจ่ายเงินบาทสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการทหารให้กับกองทัพญี่ปุ่นเพื่อส่งไปให้ทหารญี่ปุ่นตามหน่วยต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรอย่างมากมายแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ดีการเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาไม่ได้ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาการใช้เงินดอลลาร์ทหารญี่ปุ่น เงินสเตอร์ดส์เช็กเดนมาร์ก และเงินรูปี ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ และจังหวัดกาญจนบุรี ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้วเท่านั้น แต่ยังคงส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาการขาดแคลนธนบัตรไทยสำหรับหมุนเวียนในท้องตลาด ทั้งนี้เพราะในระหว่างสงครามรัฐบาลไทยต้องให้กองทัพญี่ปุ่นกู้ยืมเงินบาทไปใช้จ่ายในกองทหารญี่ปุ่นอยู่เรื่อย ๆ อีกทั้งยังต้องสำรองเงินบาทให้กับทหารฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งนำเงินเขนเข้ามาขอแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทไปใช้ในราชการทหารเป็นจำนวนมากอย่างกระชั้นชิดอยู่เนื่อง ๆ จึงส่งผลให้ธนบัตรไทยที่มีอยู่ใกล้ขาดมือลง¹⁰ ประกอบกับตั้งแต่ต้นสงครามรัฐบาลไทยเริ่มเกิดปัญหาการขาดแคลนธนบัตรอยู่ก่อนแล้ว เพราะแต่เดิมรัฐบาลไทยได้จ้างบริษัทโทมัสเดอลาลู ซึ่งเป็นบริษัทของอังกฤษพิมพ์ธนบัตรไทย แต่ภายหลังจากที่ไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2485 แล้ว จึงไม่สามารถติดต่อกับบริษัทโทมัสเดอลาลูได้ มีหน้าจ้ำจำนวนธนบัตรที่จ้างพิมพ์ไว้ก่อนสงครามก็ยังคงค้างอยู่ที่อังกฤษถึง 16.2 ล้านบาท ทำให้ขาดแคลนธนบัตรตั้งแต่ 100 บาทลงมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2486 รัฐบาลไทยจึงตกลงจ้างญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรจำนวน 57.5 ล้านบาท¹¹ โดยมีบริษัทमितซูบุซซันไกซาเป็นผู้ดำเนินการ แต่เมื่อสงครามทวีความรุนแรงมากขึ้น การส่งธนบัตรจากประเทศญี่ปุ่นมายังประเทศไทยทั้งทางทะเลและทางอากาศทำได้ยากและมีความเสี่ยงสูง รัฐบาลไทยจึงได้ตัดสินใจพิมพ์ธนบัตรขึ้นเองโดยใช้โรงพิมพ์ในประเทศทั้ง โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหารบก และต่อมาได้ใช้หน่วยงานราชการเป็นสถานที่พิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้น เช่น กรมอุทกศาสตร์ทหารเรือ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และศาลลูกขุนในพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งโรงพิมพ์ของหน่วยงานเอกชน คือ โรงพิมพ์กรุงเทพวานิช อยู่ที่ราชวงศ์ โรงพิมพ์กิมไป๋อยู่ตรงข้ามจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงพิมพ์คณะช่าง ที่ถนนอุฎากรณ์ และโรงพิมพ์จันทกวางที่ถนนเสือป่า แต่ธนบัตรที่พิมพ์ขึ้นใช้ในประเทศนี้มีคุณภาพต่ำ เนื่องจากใช้วัสดุและการพิมพ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน

¹⁰ หจข., บก.สูงสุด 2.6.9/3 ธนบัตรปลีกย่อยที่ฝ่ายญี่ปุ่นขอแลกและเรื่องธนบัตรที่สั่งพิมพ์ที่ประเทศญี่ปุ่น (15 เมษายน 2485 - 16 กุมภาพันธ์ 2488).

¹¹ แดมสุข นุ่มนนท์, การเมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สายธาร, 2544), หน้า 148 - 150.

ในประเทศ¹² อย่างไรก็ตามในช่วงเดือนมิถุนายน 2487 กระทรวงการคลังได้ขอความช่วยเหลือไปยังกระทรวงต่างประเทศให้ช่วยเหลือจากทบทางสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย เพื่อเร่งรัดให้ญี่ปุ่นจัดส่งธนบัตรชนิดฉบับละ 1,000 บาทเข้ามาถึงกรุงเทพฯ โดยทางเครื่องบินของญี่ปุ่นโดยเร็ว แต่ปรากฏว่าทางฝ่ายญี่ปุ่นยังไม่ได้ลงมือพิมพ์ ด้วยเหตุนี้ นายดิเรก ชัยนาม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จึงแจ้งไปยังสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น เพื่อขอร้องให้ฝ่ายญี่ปุ่นระงับการเบิกเงินบาทไว้ก่อนจนกว่าไทยจะได้รับธนบัตรที่สั่งพิมพ์เพิ่มเติมมาจากประเทศญี่ปุ่น¹³ และทันทีที่ธนบัตรจำนวน 32.8 ล้านบาทส่งมาถึงกรุงเทพ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2487 ฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้เข้ามาเบิกเงินบาทจากกระทรวงการคลังอย่างรวดเร็ว แต่ภายหลังจากนั้นในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2488 ทางทหารญี่ปุ่นได้แจ้งความจำเป็นด่วนขอแลกธนบัตร ฉบับละ 1,000 บาท เป็นธนบัตรปลั๊กย่อยจำนวน 20 ล้านบาท เพื่อเตรียมจัดซื้ออุปกรณ์และเสบียงอาหารสำรองไว้ให้กับกองทัพ¹⁴ การขอความร่วมมือในการจัดหาเงินบาทให้กับกองทัพญี่ปุ่น เพื่อใช้ในราชการทหารเป็นจำนวนมากอย่างกระทันหันอยู่ตลอดเวลาในช่วงสงครามเช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนเงินบาทหมุนเวียนในท้องตลาดซึ่งสร้างความปั่นป่วนทางการเงินให้กับรัฐบาลไทยอย่างมาก อย่างไรก็ตามการสั่งพิมพ์ธนบัตรไทยเพิ่มขึ้นจำนวนมากเป็นผลให้เกิดสภาวะเงินเฟ้อ สินค้าอุปโภคบริโภคราคาสูงขึ้นซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพของราษฎรไทยถึงตัวสูงมากยิ่งขึ้น ดังจะได้กล่าวถึงในประเด็นต่อไป

5.2 ปัญหาเครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูง

การเข้ามาควบคุมประเทศไทยของกองทัพญี่ปุ่นสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาส่งผลให้เครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูง ทั้งนี้เพราะกองทัพได้กว้านซื้อเสบียงอาหารและสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับทหารญี่ปุ่นทั้งที่ประจำการในพม่า มลายู และประเทศไทยโดยเฉพาะในจังหวัดที่มีการเพิ่มขึ้นของทหารญี่ปุ่น เช่นยี่สาร สัมพันธมิตร ธรรมกรมลายูและเงินจำนวนมากที่กองทัพนำเข้ามาเพื่อดำเนินการควบคุมทางรถไฟสายใต้และเป็นแรงงานในการสร้างทางรถไฟทหารสายไทย-พม่าและสายคอคอดกระ เช่น ในจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และสงขลา ย่อมได้รับผลกระทบโดยตรงมากกว่าในจังหวัดอื่น ๆ อย่างไรก็ตามการสั่งซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคของกองทัพญี่ปุ่นดำเนินการโดยผ่าน “กองจัดหาอาหาร” ที่กองทัพได้จัดตั้งขึ้น จากนั้นกองจัดหาอาหารจึงติดต่อไปยังพ่อค้าเอกชนญี่ปุ่นที่เคยทำการค้าอยู่ในประเทศไทย

¹²พรณี บัวเล็ก, จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกับพัฒนาการทุนนิยมไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1-2 (พ.ศ. 2457-2484) กรุงเทพฯ : บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2540, หน้า 99-100.

¹³หงษ์, บก.สูงสุด 2.6.9/3 ธนบัตรปลั๊กย่อยที่ฝ่ายญี่ปุ่นขอแลกและเรื่องธนบัตรที่สั่งพิมพ์ที่ประเทศญี่ปุ่น.

¹⁴เรื่องเดียวกัน.

ให้เป็นผู้จัดซื้อสิ่งของให้¹⁵ ซึ่งพ่อค้าที่เป็นนายหน้าได้ใช้วิธีการกว้านซื้อสินค้าจำนวนมากตามที่กองทัพต้องการจากทั้งร้านค้าและผู้ขายรายปลีกย่อย แล้วฉวยโอกาสขายสินค้าในราคาแพงให้กับกองทัพ เพราะเห็นว่าทหารญี่ปุ่นไม่ทราบราคาสินค้าที่แท้จริง วิธีการนี้มีผลให้ร้านค้าและพ่อค้าปลีกย่อยในท้องถิ่นต่าง ๆ หันมาติดต่อค้าขายกับนายหน้าของกองทัพโดยตรง เพราะสามารถขายสินค้าได้ในปริมาณมาก และราคาสูงกว่าการขายให้กับราษฎรโดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคจำหน่ายในท้องตลาด หรือถ้ามีราษฎรก็จำเป็นต้องซื้อสินค้าในราคาที่แพงเกินควรมากยิ่งขึ้นด้วย¹⁶ จากปัญหาดังกล่าวทางอนุกรรมการเศรษฐกิจของไทยจึงพยายามหาทางแก้ไขโดยการรับเป็นฝ่ายจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยให้กองทัพยื่นบัญชีสิ่งของที่ต้องการมาให้ฝ่ายไทยเป็นผู้จัดหา ทั้งนี้เพื่อฝ่ายไทยจะสามารถควบคุมราคาซื้อของกองทัพญี่ปุ่นได้ แต่ในทางปฏิบัติบริษัทมิตซูบิซุซันไกชา (Mitsubussankaisa) และบริษัทมิตซูบิชิโชจิ (Mitsubishishoji) ซึ่งเป็นบริษัทรายใหญ่ที่ได้รับอนุมัติจากกองทัพให้เป็นผู้จัดซื้อของฝ่ายญี่ปุ่นมักจะดำเนินการติดต่อซื้อสิ่งของกับร้านค้าที่ทางบริษัทคุ้นเคยไว้ล่วงหน้า¹⁷ แล้วส่งบัญชีสิ่งของที่ต้องการซื้อมายังอธิบดีกรมพาณิชย์เพื่อขออนุมัติเท่านั้น ดังปรากฏตัวอย่างในจดหมายลงวันที่ 31 ธันวาคม 2484 จากผู้จัดการบริษัทมิตซูบิซุซันไกชา ถึงอธิบดีกรมพาณิชย์ ดังนี้

ตัวอย่างจดหมายของบริษัทมิตซูบิซุซันไกชาถึงอธิบดีกรมพาณิชย์เพื่อขออนุมัติซื้อ
น้ำตาลทราย

(สำเนา)

บริษัทมิตซูบิซุซันไกชา จำกัด

31 ธันวาคม 2484

เรื่อง ขออนุญาตซื้อน้ำตาลทราย
จาก ผู้จัดการบริษัทมิตซูบิซุซันไกชา จำกัด
ถึง อธิบดีกรมพาณิชย์

ด้วยบริษัทได้รับมอบหมายจากกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยให้เป็นผู้จัดซื้อน้ำตาลทราย
ไปใช้ในราชการทหาร บัดนี้บริษัทมีความประสงค์จะซื้อน้ำตาลทรายจากร้านค้าต่าง ๆ คือ

ซื้อจากยี่ห้อเปียวสะ	380 กระสอบ
ยี่ห้อเฮียบสะ	410 กระสอบ
ยี่ห้อลิ้มคุนเสง	1,040 กระสอบ

¹⁵ หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/2 การจัดหาสิ่งของให้แก่กองทัพญี่ปุ่น (19 ธันวาคม 2484-11 พฤษภาคม 2485).

¹⁶ หจข., บก.สูงสุด 2.6/14 ราคาของแพงเกินควร (10-27 กุมภาพันธ์ 2485).

¹⁷ หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/4 ญี่ปุ่นขอซื้อน้ำตาล (23 ธันวาคม 2484 - 25 กรกฎาคม 2485).

ยี่ห้อเอียะหยุ	200	กระสอบ
ยี่ห้อบัวนเชียงเสง	136	กระสอบ
ยี่ห้อเทียมเสง	150	กระสอบ
ยี่ห้อชอเฮงเสง	404	กระสอบ
ยี่ห้อวังหลี่	4,100	กระสอบ
รวม 6,820 กระสอบ เก็บไว้ในโกดังต่าง ๆ ดังนี้		

ของยี่ห้อเปียวสะ	200	กระสอบ	อยู่ที่โกดังโฮเรียนเตล
ยี่ห้อเฮียบสะ	230	กระสอบ	อยู่ที่โกดังโฮเรียนเตล
ยี่ห้อลุ่มคุนเสง	200	กระสอบ	อยู่ที่โกดังโฮเรียนเตล
ยี่ห้อชอเฮงเสง	100	กระสอบ	อยู่ที่โกดังโฮเรียนเตล
ยี่ห้อเทียมเสง	150	กระสอบ	อยู่ที่โกดังโฮเรียนเตล
ยี่ห้อเปียวสะ	180	กระสอบ	อยู่ที่โกดังเกียนหงวน
ยี่ห้อเฮียบสะ	180	กระสอบ	อยู่ที่โกดังเกียนหงวน
ยี่ห้อเอียะหยุ	200	กระสอบ	อยู่ที่โกดังเกียนหงวน
ยี่ห้อบัวนเชียงเสง	136	กระสอบ	อยู่ที่โกดังเกียนหงวน
ยี่ห้อชอเฮงเสง	304	กระสอบ	อยู่ที่โกดังเกียนหงวน
ยี่ห้อลุ่มคุนเสง	840	กระสอบ	อยู่ที่โกดังเกียนหงวน
ยี่ห้อวังหลี่	4,100	กระสอบ	อยู่ที่โกดังวังหลี่

ขอเรียนมาเพื่อขออนุญาตซื้อน้ำตาลทรายตามรายการข้างบนนี้ และนำเก็บไว้ที่ ณ โกดังเก็บสินค้าของบริษัท

อนึ่ง บริษัทขอเรียนให้ทราบด้วยว่า ของรายการนี้เมื่อเหลือจากใช้ในราชการทหารแล้ว บริษัทจะจำหน่ายในท้องตลาดต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม)

แทนบริษัทมิตชูบุงชังไกชา จำกัด

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/4 ญี่ปุ่นขอซื้อน้ำตาล (23 ธันวาคม 2484 - 25 กรกฎาคม 2485).

ภายหลังจากที่อธิบดีกรมพาณิชย์ได้รับจดหมายขออนุญาตซื้อน้ำตาลทรายเพื่อใช้ในราชการทหารของกองทัพญี่ปุ่นจากบริษัทมิตชูบุงชังไกชาแล้ว ได้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภคพิจารณา ในวันที่ 11 มกราคม 2485 ทางคณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภค

บริโกลได้พิจารณาแล้ว อนุมัติให้บริษัทซื้อน้ำตาลทรายได้เพียง 2,000 กระสอบ เพราะเกรงว่า หากปล่อยให้บริษัทซื้อได้ตามที่ความต้องการจำนวน 6,820 กระสอบแล้ว จะส่งผลกระทบต่อราษฎรไทย ขาดแคลนน้ำตาลสำหรับบริโภค¹⁸ เมื่อทางบริษัทไม่สามารถซื้อน้ำตาลได้ตามจำนวนที่ต้องการ ในเวลา ต่อมาจึงหาทางออกโดยการกว้านซื้อน้ำตาลทราย และเครื่องอุปโภคบริโภคบริโกลอื่น ๆ จากตลาดมืดแทน อย่างไรก็ตามในช่วงปลายสงครามความต้องการเครื่องอุปโภคบริโภคของกองทัพได้เพิ่มมากขึ้น ตามจำนวนกำลังทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาประจำการในประเทศไทย ดังปรากฏรายละเอียดในบัญชีรายการ เสบียงอาหารที่ทหารญี่ปุ่นขอให้ไทยจำหน่ายให้ ตัวอย่างเช่น ในช่วงต้นสงครามกองทัพได้แจ้งขอให้ไทย จำหน่ายผักสดให้วันละ 4-5 ตัน เนื้อวัวและเนื้อโคสด วันละ 1-2 ตัน แต่เมื่อถึงช่วงปลายสงครามได้ แจ้งเพิ่มเป็นวันละ 6-7 ตัน และ 3-4 ตันตามลำดับ¹⁹ ซึ่งในจำนวนนี้ยังไม่ได้รวมกับจำนวนที่หน่วย ทหารญี่ปุ่นบางหน่วยได้ทำการกว้านซื้อจากร้านค้าปลีกย่อยในท้องถิ่นต่างๆเองอีกเป็นจำนวนมาก การกว้านซื้อสิ่งของและสินค้าต่าง ๆ ในราคาสูง เพื่อกักตุนไว้เป็นเสบียงอาหารของกองทัพดังกล่าว ข้างต้น ส่งผลให้ราคาเครื่องอุปโภคบริโภคของไทยในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาถีบตัวสูงขึ้น อย่างมาก ซึ่งในที่นี้จะเปรียบเทียบให้เห็นตัวอย่างราคาขายปลีกเครื่องอุปโภคบริโภคในช่วงก่อนสงคราม และช่วงปลายสงครามตามที่กรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีได้สำรวจและจัดทำเป็นบัญชีเปรียบเทียบราคา ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงรายการเปรียบเทียบราคาขายปลีกสินค้า เครื่องอุปโภคและบริโภค
ในช่วง 1 ธันวาคม 2484 (ค.ศ. 1941) กับ 31 มีนาคม 2487 (ค.ศ. 1944)

ลำดับที่	รายชื่อสินค้า	อัตรา ต่อหน่วย	ราคา (บาท) เมื่อวันที่		สูงขึ้น ร้อยละ
			1 ธ.ค. 84	31 มี.ค. 87	
ก. เครื่องบริโภค					
1. ข้าว					
1.	ข้าวสารชนิด 15%	ลิตรละ	0.13	0.17	31
		ก.ก.ละ	0.16	0.21	31
2.	ข้าวสารชนิด 30%	ลิตรละ	0.11	0.13	18
		ก.ก.ละ	0.14	0.16	14
3.	ข้าวสารห่างดี	ลิตรละ	0.17	0.23	35
		ก.ก.ละ	0.22	0.28	27
4.	ข้าวสารห่างกลาง	ลิตรละ	0.14	0.25	79
		ก.ก.ละ	0.18	0.31	72
เฉลี่ยจำพวกข้าวราคาสูงขึ้น					38

¹⁸เรื่องเดียวกัน.

¹⁹หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/2 การจัดหาสิ่งของให้แก่กองทัพญี่ปุ่น.

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อสินค้า	อัตรา ต่อหน่วย	ราคา (บาท) เมื่อวันที่		สูงขึ้นไป ร้อยละ
			1 ธ.ค. 84	31 มี.ค. 87	
2. ปลา					
1.	ปลาช่อนสด	ก.ก.ละ	0.60	1.00	67
2.	ปลาดุกสด	ก.ก.ละ	0.45	1.30	189
3.	ปลาช่อนตากแห้ง หย่างเลว	ก.ก.ละ	0.95	1.75	84
4.	ปลาสดตากแห้ง หย่างดี	ก.ก.ละ	1.00	2.75	175
5.	ปลาทุเค็มข่าง	ก.ก.ละ	0.22	0.21	-5
6.	ปลากุเลาเค็มแห้ง	ก.ก.ละ	0.65	3.87	495
7.	ปลาเสียดเค็มแห้ง	ก.ก.ละ	0.49	2.12	333
เฉลี่ยจำพวกปลาราคาสูงขึ้นไป					191
3. ผักและพืชผล					
1.	ผักบุ้ง	ก.ก.ละ	0.06	0.10	67
2.	ผักชวยฉ่าย	ก.ก.ละ	0.07	0.30	329
3.	ผักคะน้า	ก.ก.ละ	0.18	0.45	150
4.	ผักกาดขาว	ก.ก.ละ	0.11	0.27	145
5.	ผักชี	ก.ก.ละ	0.13	0.50	284
6.	ต้นหอมสด	ก.ก.ละ	0.07	0.20	186
7.	ต้นกะเทียมสด	ก.ก.ละ	0.20	0.70	250
8.	ขิงสด	ก.ก.ละ	0.05	0.25	400
9.	ขิงแห้ง	ก.ก.ละ	0.07	0.25	257
10.	หัวผักกาดขาว	ก.ก.ละ	0.05	0.40	700
11.	มันเทศ	ก.ก.ละ	0.06	0.18	200
12.	เผือก	ก.ก.ละ	0.12	0.55	359
13.	ถั่วฝักยาว	ก.ก.ละ	0.11	0.30	173
14.	ถั่วงอก	ก.ก.ละ	0.09	0.18	100
15.	ฟักทอง	ก.ก.ละ	0.12	0.27	125
16.	ฟักเขียว	ก.ก.ละ	0.05	0.22	340
17.	มะระ	ก.ก.ละ	0.06	0.50	733
18.	มะนาว	ผลละ	0.005	0.07	1300
					(แพงเพราะ ขาดตลาด)

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อสินค้า	อัตรา ต่อหน่วย	ราคา (บาท) เมื่อวันที่		สูงขึ้นไป ร้อยละ
			1 ธ.ค. 84	31 มี.ค. 87	
19.	มะเขือยาว	ก.ก.ละ	0.06	0.20	233
20.	แตงร้าน	ก.ก.ละ	0.07	0.18	157
21.	แตงกวา	ก.ก.ละ	0.07	0.25	257
22.	พริกขี้หนูสด	กก.ละ	1.00	3.75	275
23.	พริกขี้หนูแห้ง	กก.ละ	1.20	2.50	109
24.	กล้วยน้ำว้า	ร้อยละ	0.35	1.45	314
25.	กล้วยหอมทอง	ร้อยละ	1.25	4.00	220
เฉลี่ยจำพวกผักและพืช					307
ราคาสูงขึ้น					
4. เนื้อสัตว์ต่าง ๆ					
1.	เนื้อหมู เนื้อแดง	ก.ก.ละ	0.64	2.50	291
2.	เนื้อหมู 3 ชั้น	ก.ก.ละ	0.40	1.80	350
3.	มันหมูขาว (แข็ง)	ก.ก.ละ	0.38	1.40	268
4.	เนื้อวัวสดสันใน	ก.ก.ละ	0.58	1.50	159
5.	ไก่สด (ซัมนดา)	ก.ก.ละ	0.82	1.60	95
6.	ไข่เป็ดสด	ฟองละ	0.03	0.08	167
7.	ไข่เป็ดเค็ม	ฟองละ	0.04	0.09	125
8.	ไข่ไก่สด	ฟองละ	0.05	0.09	80
เฉลี่ยจำพวกเนื้อสัตว์ต่าง ๆ					192
ราคาสูงขึ้น					
5. เครื่องข่าต่าง ๆ					
1.	พริกแห้ง	ก.ก.ละ	0.46	1.20	161
2.	หัวหอมแห้ง	ก.ก.ละ	0.21	0.21	-
3.	กะเทียมแห้ง	ก.ก.ละ	0.42	0.72	71
4.	มะพร้าวห้าว	ร้อยละ	11.40	22.00	93
5.	ถั่วเขียว	ก.ก.ละ	0.17	0.52	206
6.	ถั่วดำ	ก.ก.ละ	0.22	0.49	123
7.	ถั่วลิสง (กะเทาะเปลือกแห้ง)	ก.ก.ละ	0.23	0.82	228
8.	ถั่วเหลือง	ก.ก.ละ	0.17	0.51	200
9.	งาคั่ว	ก.ก.ละ	0.25	0.53	130

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อสินค้า	อัตรา ต่อหน่วย	ราคา (บาท) เมื่อวันที่		สูงขึ้นไป ร้อยละ
			1 ธ.ค. 84	31 มี.ค. 87	
10.	งาขาว	ก.ก.ละ	0.41	0.96	134
11.	พริกไทยขาว	ก.ก.ละ	0.58	0.80	38
12.	พริกไทยดำ	ก.ก.ละ	0.39	0.60	54
13.	หัวผักกาดเค็ม	ก.ก.ละ	0.27	0.77	185
14.	กะปิ หย่างดี	ก.ก.ละ	0.27	1.35	400
15.	กะปิ หย่างกลาง	ก.ก.ละ	0.17	0.85	400
16.	น้ำตาลทรายแดง	ก.ก.ละ	0.18	0.62	244
17.	น้ำตาลทรายขาว	ก.ก.ละ	0.32	0.66	106
18.	น้ำตาลมะพร้าว	ปีป (18.56 ลิตร)	0.16	0.67	319
19.	เกลือ (ถัง 20 ลิตร)	ถังละ	0.35	0.52	49
20.	ถ่านไม้เบญจพันธ์	ถังละ	0.15	0.95	533
21.	เมล็ดแมงลัก	ก.ก.ละ	0.22	0.47	114
22.	มะขามเปียก	ก.ก.ละ	0.09	0.27	200
เฉลี่ยจำพวกเครื่องชำต่าง ๆ ราคาสูงขึ้น					181
5. แป้ง					
1.	แป้งข้าวเจ้า	ก.ก.ละ	0.21	0.40	90
2.	แป้งข้าวเหนียว	ก.ก.ละ	0.22	0.46	109
3.	แป้งสาลีโปร	ก.ก.ละ	0.31	0.80	158
4.	สาकुเม็ดเล็ก	ก.ก.ละ	0.39	0.80	105
5.	สาकुเม็ดใหญ่	ก.ก.ละ	0.26	0.63	142
6.	เส้นหมี่แห้ง (ปีฮัน)	ก.ก.ละ	0.18	0.45	150
เฉลี่ยจำพวกแป้งราคาสูง					109
ข. เครื่องอุปโภค					
1. เครื่องนุ่งห่ม					
1.	กางเกงขาสั้นสีด้า หย่างเลว	ตัวละ	0.75	10.00	1,233
2.	เสื้อแขนยาวแบบชาวณา	ตัวละ	1.10	18.00	1,537
3.	เสื้อเช็ดผ้าหย่างเลว	ตัวละ	0.65	14.00	2,054
4.	เสื้อเช็ดผ้าหย่างกลาง	ตัวละ	1.25	25.00	1,900
5.	กางเกงขาสั้น หย่างกลาง	ตัวละ	1.50	25.00	1,567

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อสินค้า	อัตรา ต่อหน่วย	ราคา (บาท) เมื่อวันที่		สูงขึ้น ร้อยละ
			1 ธ.ค. 84	31 มี.ค. 87	
6.	ผ้าห่มนอน หย่างเลว	ผืนละ	0.95	11.00	1,058
7.	ผ้าห่มนอน หย่างกลาง	ผืนละ	2.00	25.00	1,158
8.	ผ้าขนหนูเช็ดตัว หย่างเลว	ผืนละ	0.50	7.00	1,300
9.	ผ้าขนหนูเช็ดตัว หย่างกลาง	ผืนละ	0.75	12.00	1,500
10.	ผ้าขาวม้า หย่างเลว	ผืนละ	0.25	6.00	2,300
11.	ผ้าขาวม้า หย่างกลาง	ผืนละ	0.35	7.50	2,043
เฉลี่ยจำพวกเครื่องนุ่งห่มราคาสูงขึ้น					1,604
2. ของใช้เบ็ดเตล็ด					
1.	สบู่ซักผ้า หย่างเลว	ก้อนละ	0.02	0.12	500
2.	สบู่ซักผ้า หย่างกลาง	ก้อนละ	0.03	0.22	633
3.	สบู่ถูตัว หย่างเลว	ก้อนละ	0.05	0.50	900
4.	สบู่ถูตัว หย่างกลาง	ก้อนละ	0.08	0.95	1,035
5.	สบู่กรดตราเสือ	ก้อนละ	0.04	0.40	1,088
6.	สบู่หอมลัทช์	ก้อนละ	0.15	2.50	1,566
7.	สบู่หอมจุลา	ก้อนละ	0.10	-	-
8.	ด้ายหลอดตราสมอ เบอร์ 30	หลอดละ	0.52	4.50	765
9.	ด้ายหลอดตรากากะบาดเขียว	หลอดละ	0.70	6.00	757
10.	ด้ายเย็บผ้าทำในประเทศไทย (เลว)	หลอดละ	0.20	1.75	775
11.	ด้ายเย็บผ้าทำในประเทศไทย (กลาง)	หลอดละ	0.30	2.50	733
12.	แปรงสีฟัน หย่างเลว	อันละ	0.08	0.90	1,025
13.	แปรงสีฟัน หย่างกลาง	อันละ	0.20	1.50	650
14.	ถ่านไฟฉายทำในประเทศไทย	ก้อนละ	0.05	0.75	1,400
เฉลี่ยจำพวกของใช้เบ็ดเตล็ดราคาสูงขึ้น					848

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข. [2] สร. 0201.98.6/8 การป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค (18 ตุลาคม 2485 - 11 เมษายน 2488).

จากตัวอย่างตารางที่ 15 ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงราคาสินค้าเครื่องอุปโภค และบริโภค ในช่วงก่อนสงครามและปลายสงคราม โดยราคาขายปลีกสินค้าแต่ละชนิดที่ทางกรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีได้ทำการสำรวจจากส่วนกลาง เมื่อเดือนมีนาคม 2487 พบว่าเครื่องบริโภคราคาสูงขึ้น

โดยเฉลี่ย 170 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสามารถแยกเป็นราคาข้าวสูงขึ้น 38 เปอร์เซ็นต์ ปลา 191 เปอร์เซ็นต์ ผักและพืชผล 307 เปอร์เซ็นต์ เนื้อสัตว์ต่าง ๆ 192 เปอร์เซ็นต์ ของชำต่าง ๆ 181 เปอร์เซ็นต์ แป้ง 109 เปอร์เซ็นต์ ส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูงขึ้น โดยเฉลี่ย 1,226 เปอร์เซ็นต์ แยกเป็นของใช้เบ็ดเตล็ดสูงขึ้น 848 เปอร์เซ็นต์ เครื่องนุ่งห่มสูงขึ้นถึง 1,604 เปอร์เซ็นต์²⁰ อย่างไรก็ตามการเปรียบเทียบราคาขายปลีกสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคแต่ละชนิดระหว่างส่วนกลางกับในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ จากรายงานการประชุมคณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภคในช่วงปลายสงครามพบว่าสินค้าในภาคใต้มีราคาสูงกว่าอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ข้าว 15 % ส่วนกลางขายกิโลกรัมละ 0.21 บาท จังหวัดสงขลา กิโลกรัมละ 1.60 - 2.00 บาท ข้าว 30% ส่วนกลางขายกิโลกรัมละ 0.16 บาท จังหวัดสงขลาขาย 1.50 - 1.80 บาท หมูเนื้อแดง ส่วนกลางขายกิโลกรัมละ 2.50 บาท จังหวัดสงขลาขาย 4.50 บาท เนื้อวัวสดส่วนกลางขายกิโลกรัมละ 1.50 บาท จังหวัดสงขลาขาย 3.00 บาท ไข่ไก่สดส่วนกลางขายฟองละ 0.09 บาท จังหวัดสงขลาขาย 0.20 บาท ผักบุง ส่วนกลางขายกิโลกรัมละ 0.10 บาท จังหวัดสงขลาขาย 0.80 บาท ผักคะน้าส่วนกลางขายกิโลกรัมละ 0.45 บาท จังหวัดสงขลาขาย 1.50 บาท น้ำตาลทรายขาวส่วนกลางขาย 0.66 บาท จังหวัดสงขลาขาย 6.00 บาท²¹ เป็นต้น และเมื่อได้สัมภาษณ์ราษฎรไทยในจังหวัดสงขลาซึ่งมีประสบการณ์ร่วมสมัยได้กล่าวถึงราคาเครื่องอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นอย่างมากในช่วงสงคราม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประชุมคณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภคว่า ในสมัยสงครามของกินของใช้ต่าง ๆ หายาก โดยเฉพาะข้าวสารหายากและราคาแพงมากถึงถึงละ 80 บาท ซึ่งก่อนหน้านั้นมีราคาเพียงถึงละ 20 บาท²² นอกจากข้าวสารแล้วสิ่งที่หายากและราคาแพงมากอีกอย่างหนึ่งคือ เสื้อผ้า ซึ่งแต่ก่อนมีการส่งเสื้อผ้าจากสิงคโปร์และปีนัง เข้ามาขายในจังหวัดสงขลา แต่ในช่วงปลายสงครามการขนส่งทำได้ยากลำบาก เสื้อผ้าจึงหาซื้อได้ยากและราคาแพงมาก ราษฎรส่วนใหญ่จึงมีพอใช้เพียง 2-3 ชุดเท่านั้น²³

เมื่อพิจารณาสาเหตุที่ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้มีราคาสูงกว่าส่วนกลาง น่าจะมาจากสาเหตุหลักที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่น 2 ประการคือ ประการแรก จังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีการเพิ่มขึ้น

²⁰ หจข. [2] สร. 0201.98.6/8 การปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค (18 ตุลาคม 2485 - 11 เมษายน 2488).

²¹ หจข. [2] สร. 0201.98.6/10 รายงานการประชุมคณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภคและบริโภค (11 มิถุนายน 2486 - 15 ตุลาคม 2487).

²² สัมภาษณ์นางมุสตี เจริญพงศ์, อายุ 83 ปี, 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา, 9 ตุลาคม 2546.

²³ สัมภาษณ์นายสุรณ เจริญพงศ์, อายุ 83 ปี, 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา, 9 ตุลาคม 2546.

ของทหารญี่ปุ่น กรรมกรมลายูและจีนที่กองทัพญี่ปุ่นนำเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ และเป็นแรงงานในการสร้างทางรถไฟสายคอคอตกกระเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการกว้านซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค กองทัพญี่ปุ่นมีมากกว่าที่อื่นๆ ประการที่สอง การขาดแคลนรถจักรและตู้รถไฟเพื่อการขนส่งลำเลียงสินค้าที่จำเป็นสำหรับราษฎรในภาคใต้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการนำรถจักรและตู้รถไฟไทยขนส่งทหารและเสบียงอาหารของกองทัพญี่ปุ่นข้ามแดนจากจังหวัดสงขลาไปตกค้างอยู่ในมลายูเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง²⁴ อีกทั้งช่วงปลายสงครามในเดือนกันยายน 2487 กองทัพญี่ปุ่นยังได้เพิ่มขบวนรถไฟพิเศษเพื่อการขนส่งทางทหารบนทางรถไฟสายใต้ อีก 1 ขบวน เป็นวันละ 3 ขบวน รวมทั้งเพิ่มรถพ่วงโดยใช้ตู้รถไฟไทยในการขนส่งระหว่างสถานีป่าดงเบขาร์ - หนองปลาตุก อีกวันละ 80 ตู้ และระหว่างสถานีป่าดงเบขาร์ - ชุมพร อีกวันละ 20 ตู้²⁵ จากสาเหตุของการเพิ่มจำนวนขบวนรถไฟและตู้รถไฟไทยในการขนส่งบนเส้นทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่นจำนวนมากมายเช่นนี้ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนตู้รถไฟในการขนส่งสินค้าที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของราษฎรในท้องถิ่นภาคใต้ทั้งในส่วนของการขนส่งจากกรุงเทพฯ และการขนส่งระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ด้วยตนเอง สาเหตุทั้งสองประการจึงน่าจะมีผลผลักดันให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้สูงกว่าทางส่วนกลาง

อย่างไรก็ตามภายใต้สภาวะเครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูง ซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับราษฎรไทยทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รัฐบาลไทยภายใต้การนำของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงพาณิชย์ จึงได้พยายามหาวิธีการแก้ไขโดยเริ่มต้นจากประกาศ “ระเบียบการปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคบางหย่าง (ฉบับที่ 1) ” เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2485 โดยมีความมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการคือ 1.) เพื่อแบ่งเฉลี่ยเครื่องอุปโภคบริโภคบางอย่างที่จำเป็นให้ราษฎรได้ใช้ตามส่วนที่สมควรอย่างทั่วถึง และ 2.) เพื่อสนับสนุนการตั้งร้านจำหน่ายสินค้าของไทย²⁶ ตามระเบียบของการปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค ฉบับที่ 1 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคประจำจังหวัดขึ้นมาคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ข้าหลวงประจำจังหวัด เป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด อัยการจังหวัด และกรรมการจังหวัดอีก 2 คน โดยกรรมการปันส่วนประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการคือ 1.) ควบคุมสิ่งของที่มีการปันส่วนจากแหล่งสินค้านั้น ๆ และพิจารณาแบ่งเฉลี่ยให้แก่อำเภอต่างๆ เพื่อเฉลี่ยปันส่วนให้แก่ราษฎรอีกทอดหนึ่ง 2.) พิจารณานุมัติการตั้งร้านจำหน่ายการปันส่วนของอำเภอต่าง ๆ 3.) ควบคุมตรวจตราร้านจำหน่ายการปันส่วน เพื่อให้ปฏิบัติการเป็นไปตามระเบียบ ทั้งนี้ในแต่ละอำเภอจะมีนายอำเภอเป็นประธานคณะกรรมการปันส่วนประจำอำเภอซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการ เช่นกัน คือ 1.) พิจารณาแบ่งเฉลี่ยเครื่อง

²⁴ หจข., บก.สูงสุด 2.4.1.6/1 การทวงถามรถไฟตกค้างทางใต้และในมลายู (16 ธันวาคม 2484 - 20 พฤษภาคม 2485).

²⁵ หจข., บก.สูงสุด 2.4.1.6/12 ญี่ปุ่นขอให้เดินรถไฟพิเศษสายใต้ (5 ตุลาคม 2485 - 26 กันยายน 2487).

²⁶ หจข., [2] สร. 0201.98.6/8 การปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค (14 ตุลาคม 2485 - 11 เมษายน 2488).

อุปโภคบริโภคให้แก่ราษฎรในแต่ละอำเภอ 2.) พิจารณาการจัดตั้งร้านจำหน่ายการป็นส่วนในอำเภอ
นั้นๆ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป็นส่วนประจำจังหวัด 3.) ออกบัตรประจำครอบครัว
และบัตรป็นส่วนให้กับราษฎรในอำเภอที่ตนปกครองดูแล อย่างไรก็ตามในช่วงแรกของการกำหนด
เกณฑ์การป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคได้เริ่มจัดการป็นส่วนสินค้า ที่จำเป็นเพียง 3 ชนิด คือ
น้ำตาลทรายขาว ไม้ขีดไฟ และน้ำมันก๊าด ส่วนสินค้าอื่นๆ อาจจะกำหนด เพิ่มขึ้นภายหลัง เมื่อทาง
ราชการเห็นสมควร ทั้งนี้ได้แบ่งประเภทของการป็นส่วนออกเป็น 2 ประเภทคือ 1.) การป็นส่วน
สำหรับใช้ในครอบครัว ให้พิจารณาป็นส่วนโดยถือปริมาณคนในครอบครัวเป็นเกณฑ์การคำนวณ
2.) การป็นส่วนที่ใช้เกี่ยวกับการอาชีพหรือกรณีพิเศษ เช่น การทำงานหรือปรุงอาหารจำหน่าย
การใช้ยานพาหนะในการขนส่งรับจ้าง การรักษาพยาบาลคนป่วย การประกอบพิธีศพและการทำบุญ
ตามประเพณีต่าง ๆ โดยจะอนุญาตให้ซื้อเท่าที่คณะกรรมการประจำอำเภอเห็นสมควร²⁷ ซึ่งการซื้อสินค้า
ป็นส่วนทั้งสองประเภท ราษฎรจะต้องแสดงบัตรประจำครอบครัว หรือบัตรพิเศษป็นส่วนเครื่อง
อุปโภคบริโภคที่ใช้เกี่ยวกับการอาชีพ ซึ่งทางอำเภอเป็นผู้ออกให้ตามตัวอย่างบัตรต่อไปนี้

ตัวอย่างบัตรประจำครอบครัว (ป.ส.1) และบัตรพิเศษป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้
เกี่ยวกับการอาชีพ (ป.ส.2)

[๒๐]			
ป.ส. 1			
<u>บัตรประจำครอบครัว</u>			
เลขที่	ชื่อเจ้าบ้าน		
ภรรยา	ชาย	ถ้าเหลือ	จังหวัด
ได้รับเฉลี่ยปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคประจำเดือนดังนี้			
1.	น้ำตาลทรายขาว		ก.ก.
2.	ไม้ขีดไฟ		กลก
3.	น้ำมันก๊าด		ลิตร
ลงชื่อ			
			นายอำเภอ

*ในเดือนเมษายน 2488 ที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจแห่งชาติ มีมติเพิ่มผ้า
ขึ้นเป็นสินค้าป็นส่วนอีกชนิดหนึ่ง แต่มีการป็นส่วนเฉพาะในเขตพระนครและธนบุรี ทั้งนี้แต่ละอำเภอจะรับ
คูปองจากกระทรวงพาณิชย์ไปแจกให้กับราษฎรตามบัญชีสำมะโนครัว ซึ่งราษฎรจะนำคูปองดังกล่าวไปซื้อผ้า
ที่ร้านขายปลีกที่ได้รับอนุญาต อังจาก หจข., [2] สร.0201.98.6/8 การป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค (14 ตุลาคม
2485 - 11 เมษายน 2488).

²⁷หจข., [2] สร. 0201.98.6/8 การป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค.

[21]

ป. ส. ๑

บัตรพิเศษ

ยื่นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้เกี่ยวกับการอาชีพ

เลขที่ ..... จังหวัด .....

ร. ม. อ. ข. บ. ร. ..... รหัสเลขที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

อนุญาตให้ซื้อ .....

ในจำนวน ..... คอ .....

สำหรับใช้ .....

ให้ซื้อได้ทั้งหมดจำนวนเลขที่ ..... ตำบล .....

ทว่าการอำเภอ .....

วันที่ ..... เดือน ..... พ. ศ. ....

(ลงชื่อ) .....

(ประทับตรา)

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข., [2] สร. 0201.98.6/9 การยื่นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค (14 ตุลาคม 2485 - 11 เมษายน 2488).

การออกบัตรยื่นส่วนสำหรับใช้ในครอบครัว คณะกรรมการยื่นส่วนประจำอำเภอ จะออกบัตร ป.ส. 1 ซึ่งมีลายมือชื่อนายอำเภอและประทับตราประจำตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ 2 ฉบับ โดยเก็บรักษาไว้ที่อำเภอ 1 ฉบับ มอบให้หัวหน้าครอบครัว 1 ฉบับ โดยผู้รับต้องลงลายมือชื่อรับ ในบัญชีจ่ายบัตรแบบ ป.ส.1 ด้านหลังไว้เป็นหลักฐาน พร้อมกับรับบัตรยื่นส่วนชนิดฉีกหรือคู่มือ สำหรับซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคทั้ง 3 ชนิดตามปริมาณคนในครอบครัวเป็นเกณฑ์ในการคำนวณให้เป็น รายเดือน คือ 1.) ไม้ขีดไฟ ครอบครัวที่มีคนไม่เกิน 5 คน ให้ 3 ถัก 6-11 คน ให้ 6 ถัก 12-17 คน

ให้ 9 กลัก 18 คนขึ้นไปให้ 12 กลัก 2) น้ำตาลทรายขาว คนหนึ่งไม่เกิน 0.30 กิโลกรัม* และ 3) น้ำมันก๊าด ป็นส่วนให้เฉพาะครอบครัวที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ ครอบครัวหนึ่งให้ไม่เกิน 3/4 ลิตร โดย ครอบงเครื่องอุปโภคบริโภค แต่ละชนิดใช้สัต่างกันคือ สีเขียวสำหรับน้ำมันก๊าด สีแดงสำหรับไม้ขีดไฟ และสีเหลืองสำหรับน้ำตาลทรายขาว ดังตัวอย่าง²⁸

ตัวอย่างครอบงป็นส่วนสำหรับชื้อน้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ และน้ำตาลทรายขาวของครอบครัว ในแต่ละเดือน

ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248
ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก
ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248
ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก
ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248
ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก
ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248
ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก
ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248	ช.พช. พ. ค. 248
ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก	ไม้ขีดไฟ 1 กลัก

* สำหรับปริมาณการป็นส่วนน้ำตาลทรายขาวใช้สำหรับครอบครัว ได้เพิ่มเป็นคนละ 0.5 กิโลกรัมต่อเดือน นับตั้งแต่เดือนเมษายน 2486 เป็นต้นไป อ้างจาก หจข., [2] สร.0201.98.6/8 การป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค (14 ตุลาคม 2485 - 11 เมษายน 2488).

²⁸ หจข., [2] สร. 0201.98.6/8 การป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค.

บัตรปันส่วนชนิดฉีกหรือคูปองสำหรับใช้ในครอบครัวเพื่อซื้อน้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ และ น้ำตาลทรายขาว ดังตัวอย่างข้างต้น เป็นบัตรที่ใช้เฉพาะในเขตพระนครและธนบุรี มีอายุตามเดือนที่กำหนดไว้เท่านั้น เมื่อพ้นเดือนที่กำหนดไปแล้วจะนำบัตรที่ยังเหลืออยู่มาซื้อสิ่งของในเดือนต่อไปไม่ได้ แต่สำหรับในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลของต่างจังหวัดรวมทั้งในภาคใต้ใช้บัตรปันส่วนประจำครอบครัวเพียงชนิดเดียว ซึ่งมีอายุใช้ได้ภายในกำหนด 6 เดือน เมื่อครบกำหนดแล้วผู้ถือบัตรต้องนำบัตรไปคืนคณะกรรมการปันส่วนประจำอำเภอเพื่อออกบัตรใหม่ให้ ซึ่งแต่ละครอบครัวก็สามารถซื้อสิ่งของตามจำนวนที่กำหนดไว้ในแต่ละเดือนเช่นกัน ส่วนการซื้อสิ่งของจากร้านจำหน่ายการปันส่วน ผู้ซื้อต้องนำบัตรปันส่วนประจำครอบครัวไปทุกครั้งและจะซื้อสิ่งของได้เฉพาะร้านที่ระบุชื่อไว้ในบัตรปันส่วนของตนเท่านั้น²⁹ ทั้งนี้ร้านจำหน่ายการปันส่วนต้องขายสิ่งของให้แก่ผู้ซื้อที่มีบัตรปันส่วนสำหรับเดือนนั้นๆ จะขายให้แก่บัตรปันส่วนผิดเดือนไม่ได้เป็นอันขาด และจะปฏิเสธการขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อซึ่งมีบัตรประจำเดือนนั้น ๆ ไม่ได้ หากยังมีสิ่งของเหลืออยู่พอที่จะขายให้ได้ เมื่อสิ้นเดือนหนึ่ง ๆ แล้ว ร้านจำหน่ายปันส่วนจะต้องแสดงรายรับ การจำหน่าย จำนวนสิ่งของที่คงเหลือ และจำนวนที่จะรับสิ่งของใหม่ลงในแบบ ป.ส.3 (ดังตัวอย่าง) ยื่นต่อคณะกรรมการปันส่วนประจำอำเภอทุกเดือนพร้อมทั้งบัตรปันส่วนที่ได้รับไว้จากผู้ซื้อ เพื่อให้คณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยแล้ว จึงให้จ่ายสิ่งของประจำเดือนใหม่เพิ่มให้แก่ร้านจำหน่าย โดยคิดรวมจากจำนวนที่เหลือ (ถ้ามี) ให้ได้เท่ากับจำนวนที่ได้จ่ายให้ครั้งแรก พร้อมทั้งทำลายบัตรปันส่วนที่แนบมา โดยมีกรรมการปันส่วนประจำอำเภอรับรองไม่น้อยกว่า 2 คน แล้วเก็บรวมแนบกับ ป.ส.3 ไว้เป็นหลักฐาน³⁰ เพื่อป้องกันปัญหาการทุจริต

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

ตัวอย่างแบบ ป.ส. 3 ที่ร้านจำหน่ายสินค้าเป็นส่วนแต่ละร้านต้องยื่นต่อคณะกรรมการ
 เป็นส่วนประจำอำเภอ

แบบ ป.ส. 3

ร้านจำหน่าย

วันที่ 24/11/2488

เรื่อง แสดงปริมาณและขอรับสิ่งของไปจำหน่าย

จาก ร้านจำหน่าย

ถึง คณะกรรมการเป็นส่วนประจำอำเภอ

ขอเสนอขอปริมาณการรับ จานจำหน่าย บดคองเหลือง และตะขะขอรับใหม่ ดังของ
 ยี่ห้อประจำเดือน 2488 ดังต่อไปนี้

รายชื่อสิ่งของ	ยี่ห้อในท้องถิ่น	จำหน่ายในท้องถิ่น	จำนวนคองเหลือง	ตะขะขอรับใหม่
บดคองขาว				11
ไมซ์คไฟ				
น้ำมันคาส				

พร้อมกัน ได้แนบสำเนาใบแจ้งราคาของขาว ..... ฉบับ ไมซ์คไฟ ..... ฉบับ
 น้ำมันคาส ..... ฉบับ ไว้ด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

ให้สรรพากรยกรงบัญชีแล้ว เห็นเป็นการถูกต้อง ฉะนั้น ให้จ่ายค่ากานขายขาว ..... ก.ก.
 ไมซ์คไฟ ..... ก.ก. น้ำมันคาส ..... ก.ก. ให้ไปให้

นายอำเภอ

วันที่ 1/11/2488

ได้รับแจ้งของสำหรับเดือนนี้ มีคองจำนวนชนยาคจริง 2488 ไปถูกต้องแล้ว ได้วัน

200,000

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข., [2] สร. 0201.98.6/8 การเป็นส่วนตัวเครื่องอุปโภคบริโภค (14 ตุลาคม 2485 - 11 เมษายน 2488).

แม้ว่าทางคณะกรรมการป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เป็นประธานกรรมการได้พยายามกำหนดระเบียบการจำหน่ายสินค้าป็นส่วนไว้อย่างรัดกุมดังกล่าวไปแล้วข้างต้นก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังคงเกิดปัญหาและความยุ่งยากหลายประการ เช่น เมื่อราษฎรบางครอบครัวได้ย้ายที่อยู่แต่ไม่แจ้งย้ายออกจากอำเภอเดิม ทางคณะกรรมการป็นส่วนประจำอำเภอจึงยังคงแบ่งจำนวนสินค้าป็นส่วนให้แก่ร้านจำหน่ายไว้เท่าเดิม จึงกลายเป็นช่องทางให้ร้านจำหน่ายบางแห่งนำสินค้าที่เหลือออกไปขายในตลาดมืด นอกจากนั้นยังมีบางกรณีที่เจ้าของร้านจำหน่ายสินค้าป็นส่วนเดินทางไปปรับซื้อสินค้าจากหอสินค้าประจำอำเภอ แต่หอสินค้าอ้างว่าสำนักงานกลางประจำจังหวัดไม่ได้ส่งสินค้ามาให้จึงไม่มีสินค้าจำหน่ายอยู่เรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ในแต่ละเดือนเจ้าของร้านจำหน่ายจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปรับซื้อสินค้าหลายครั้ง และในบางครั้งสินค้าที่ได้รับไม่เต็มตามจำนวน เช่น น้ำตาลทรายขาวกระสอบละ 100 กิโลกรัม ขาดหายไป 5-6 กิโลกรัม เมื่อเป็นเช่นนี้เจ้าของร้านจึงหาทางออกโดยการชักยอกสินค้าป็นส่วนไปขายหลังร้านเกินราคาที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด³¹ สุดท้ายความเดือดร้อนตกอยู่กับราษฎรที่ต้องซื้อสินค้าในราคาแพง จากตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นข้างต้นส่งผลให้การดำเนินการป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคของกระทรวงพาณิชย์ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาไม่บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้ง ๆ ที่ทางกระทรวงได้พยายามแก้ไขปัญหาโดยประกาศปรับระเบียบการป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคให้มีความรัดกุมมากขึ้นอยู่เป็นระยะ ๆ ก็ตาม ซึ่งปัญหาในเรื่องนี้ได้รับการยืนยันจากการบอกเล่าของราษฎรที่มีประสบการณ์ร่วมสมัยในท้องถิ่นว่า ราษฎรโดยทั่วไปไม่ได้รับบัตรครอบครัวสำหรับป็นส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึง แต่ครอบครัวที่ได้รับบัตรส่วนใหญ่เป็นครอบครัวของข้าราชการ อย่างไรก็ตาม ราษฎรบางครอบครัวได้รับบัตรป็นส่วนบ้างก็ตาม แต่ไม่สามารถซื้อสิ่งของป็นส่วนได้ เพราะร้านจำหน่ายสินค้าอ้างว่าไม่มีสินค้าขาย³² ครั้นจะซื้อตามร้านค้าทั่วไปในตลาดก็ไม่มีขายเพราะพ่อค้ากักตุนเอาไว้เก็งกำไร³³ ดังนั้นราษฎรโดยทั่วไปจึงต้องหาทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยการใช้น้ำมันมะพร้าว หรือน้ำมันยาง แทนน้ำมันก๊าด ใช้แท่งเหล็กหรือหิน 2 ชิ้นตีให้เกิดประกายไฟแล้วเอาเปลือกดินเตาร้าง (คล้าย ๆ เปลือกดินหมาก) หรือเศษนุ่นรองไว้ด้านล่างเพื่อติดไฟแทนการใช้ไม้ขีดไฟ จากนั้นใช้เศษไม้หรือคบเพลิงที่ทำขึ้นเองคอยสูมไฟไว้ใช้ได้

³¹ เรื่องเดียวกัน.

³² สัมภาษณ์ นายสุพาสน์ ศิริพันธ์, อายุ 83 ปี, 31/31 ถนนรัตนโกสินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง, 6 ตุลาคม 2546.

³³ สัมภาษณ์ นางสาวอ่อง แซ่อู่ย์, อายุ 96 ปี, 36 ถนนท่าเมือง ตำบลเขาหินเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง, 6 ตุลาคม 2546.

ตลอดทั้งวัน³⁴ จากตัวอย่างปัญหาและความยุ่งยากต่างๆที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นพอจะสะท้อนให้เห็นได้ว่า ในช่วงที่กองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของไทยสมัยสงครามเอเชียบูรพาได้ส่งผลกระทบต่อให้ราษฎรไทยในท้องถิ่นต้องประสบกับปัญหาเครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูง อีกทั้งในบางท้องถิ่นต้องประสบปัญหาถึงขั้นการขาดแคลนข้าวสารที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต โดยเฉพาะบางจังหวัดในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต ตรัง และระนอง ซึ่งในภาวะปกติต้องพึ่งพาข้าวสารจากจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งข้าวสารบางส่วนจากภาคกลางอยู่แล้ว แต่ในยามสงครามกองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามากว้านซื้อข้าวเพื่อเป็นเสบียงอาหารให้กับทหารญี่ปุ่นทั้งที่ประจำการอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งเพื่อส่งออกไปยังมลายูและญี่ปุ่นอีกเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลกระทบต่อให้ราษฎรในภาคใต้ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนข้าวสารอย่างหนักดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในประเด็นต่อไป

5.3 ปัญหาการขาดแคลนข้าวสาร

ในระหว่างที่ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะคับขันของสงครามมหาเอเชียบูรพานับตั้งแต่เดือนธันวาคม 2484 และเมื่อมาถึงปี 2485 ประเทศไทยประสบกับปัญหาอุทกภัยอันเป็นเหตุให้การทำนาโดยทั่วไปเกิดความเสียหายและได้รับปริมาณข้าวลดน้อยลง³⁵ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในภาคใต้ซึ่งภายใต้ภาวะปกติผลิตข้าวได้ไม่เพียงพอสำหรับบริโภคในจังหวัดอยู่แล้ว มีเพียงจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุงเท่านั้นที่มีผลผลิตข้าวเหลือเพียงพอที่จะป้อนจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียงในภาคใต้ได้บ้าง³⁶ ดังนั้นเมื่อเข้าสู่ภาวะคับขันของสงคราม จังหวัดส่วนใหญ่ในภาคใต้จึงประสบกับปัญหาการขาดแคลนข้าวมากกว่าในภาคอื่น ๆ ประกอบกับสาเหตุจากการเพิ่มกำลังทหารเพื่อเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ การเพิ่มกรรมกรมลายูและจีนเพื่อสร้างทางรถไฟสายคอคอดกระ รวมทั้งการเพิ่มจำนวนการใช้ขบวนรถไฟและตู้รถไฟเพื่อการขนส่งในราชการทหารบนเส้นทางรถไฟสายใต้ของกองทัพญี่ปุ่นดังกล่าวมาแล้วในประเด็น 5.2 จากสาเหตุข้างต้นส่งผลให้ความต้องการข้าวเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้ราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนข้าวสารสำหรับบริโภคมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา

³⁴ สัมภาษณ์ นายลาก เรืองกำเนิด, อายุ 80 ปี, 48 หมู่ 7 ตำบลท่าชะ อำเภوتاชะ จังหวัดชุมพร, 5 ตุลาคม 2546.

³⁵ หจข., [3] 0201.29.1/43 การกักข้าวเปลือก (17 - 31 มกราคม 2487).

³⁶ หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปี 4) ข้าว (9 มิถุนายน 2485 - 8 กันยายน 2486).

อย่างไรก็ดีในช่วงสงครามกองทัพญี่ปุ่นไม่เพียงแต่กว้านซื้อข้าวไทยเพื่อใช้เป็นเสบียงอาหารของทหารญี่ปุ่นเฉพาะที่ประจำการอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังกว้านซื้อข้าวเพื่อส่งออกให้กับทหารญี่ปุ่นและมลายูอีกด้วย อีกทั้งยังใช้อำนาจทางการทหารในการสนับสนุนให้บริษัทมิตซูบิชิซึโฮชิและบริษัทมิตซูบิชิโซจิเข้ามากว้านซื้อข้าวเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังมลายูโดยแอบอ้างว่าเป็นของกองทัพเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระอากรส่งออกดังกล่าวไปแล้วในบทที่ 4 สำหรับในกรณีของภาคใต้แม้ว่าจังหวัดส่วนใหญ่ไม่สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภคภายในจังหวัดก็ตาม แต่ทหารญี่ปุ่นยังคงสนับสนุนให้บริษัทของญี่ปุ่นกว้านซื้อข้าวจากจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ซึ่งเป็นเพียง 3 จังหวัดที่สามารถส่งข้าวไปอนจังหวัดอื่นได้ ดังกรณีตัวอย่างการกว้านซื้อข้าวจากจังหวัดนครศรีธรรมราชของบริษัทมิตซูบิชิโซจิ ระหว่างวันที่ 20 พฤษภาคม - 22 มิถุนายน 2485 โดยบริษัทได้จ้างเรือแวกตรงกันข้ามมาบรรทุกเพื่อส่งออกไปทางด้านสุดถาวรปากพนัง ดังปรากฏรายละเอียดในบัญชีแสดงใบอนุญาตการส่งออกข้าวที่มีนายชล สมานนท์ หัวหน้ากองของกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ลงนามอนุญาตดังนี้

- (๑) ใบอนุญาตที่ ๑๐๑๘/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๓๐% จำนวน ๒,๕๑๐ กะสอบ น้ำหนัก ๔,๕๖๖.๐๐ หาบ
- (๒) ใบอนุญาตที่ ๑๐๑๙/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๕๐% จำนวน ๒,๓๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๔,๑๗๓.๑๒ หาบ
- (๓) ใบอนุญาตที่ ๑๐๔๙/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๓๐% จำนวน ๕,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๙,๐๗๒.๐๐ หาบ
- (๔) ใบอนุญาตที่ ๑๐๕๐/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๕๐% จำนวน ๕,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๙,๐๗๒.๐๐ หาบ
- (๕) ใบอนุญาตที่ ๑๑๕๕/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๕๐% จำนวน ๑,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๑,๘๑๔.๔๐ หาบ
- (๖) ใบอนุญาตที่ ๑๑๕๖/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๓๐% จำนวน ๑,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๑,๘๑๔.๔๐ หาบ
- (๗) ใบอนุญาตที่ ๑๑๔๖/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๕๐% จำนวน ๔,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๗,๒๕๗.๖๐ หาบ
- (๘) ใบอนุญาตที่ ๑๑๔๕/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๓๕% จำนวน ๓,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๕,๔๔๑.๒๐ หาบ
- (๙) ใบอนุญาตที่ ๑๒๔๑/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัทมิตซูบิชินำเข้าข้าวสารชนิด ๕๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กะสอบ น้ำหนัก ๙,๐๗๒.๐๐ หาบ

- (๑๐) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๒/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๕๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๑) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๓/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๓๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๒) ใบอนุญาตที่ ๑๓๕๐/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๓๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๓) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๕/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๓๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๔) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๘/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๓๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๕) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๖/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๕๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๖) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๕/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๕๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๗) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๔/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๕๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ
- (๑๘) ใบอนุญาตที่ ๑๓๔๓/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๕ อนุญาตให้ บริษัท
มิตซูบิชิ นำข้าวสารชนิด ๕๕% จำนวน ๕,๐๐๐ กระสอบ น้ำหนัก ๕,๐๗๒.๐๐ ฮาบ³⁷

จากตัวอย่างการกว้านซื้อข้าวของบริษัทมิตซูบิชิ โซจิจากจังหวัดนครศรีธรรมราช จะเห็นได้ว่าเฉพาะช่วงระหว่างวันที่ 20 พฤษภาคม - 22 มิถุนายน 2485 เพียงแค่ 1 เดือน บริษัท ได้ส่งออกข้าวของภาคใต้เฉพาะจากจังหวัดนครศรีธรรมราชไปยังมลายู เป็นจำนวนรวมถึง 73,810 กระสอบ น้ำหนัก 133,902.72 ฮาบ และเป็นที่น่าสังเกตว่าข้าวสารส่วนใหญ่เป็นข้าวสารชนิด 50 - 55 เปอร์เซ็นต์ จำนวนถึง 42,300 กระสอบ หรือคิดเป็น 57.31 เปอร์เซ็นต์ของข้าวสารทั้งหมดที่ส่งไปยังมลายู ซึ่งถือว่าเป็นข้าวสารคุณภาพต่ำกว่าปกติที่กองทัพอญี่ปุ่นส่งเป็นเสบียงอาหารให้กับทหาร โดยส่วนใหญ่เป็นข้าวชนิด 30 เปอร์เซ็นต์³⁸ จากข้อสังเกตข้างต้นจึงเป็นเหตุผลที่พอจะสันนิษฐานได้ว่า

³⁷ หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 1) ข้าว.

* ข้าวสารชนิด 50-55 เปอร์เซ็นต์ เป็นข้าวสารที่มีคุณภาพต่ำกว่าข้าวสารชนิด 30 เปอร์เซ็นต์ เพราะเป็นข้าวที่มีเมล็ดข้าวแตกหักถึงร้อยละ 50-55.

³⁸ หจข., บก.สูงสุด 2.4.6/9 ทหารญี่ปุ่นขนส่งข้าวออกนอกประเทศ (25 กุมภาพันธ์ 2485 - 15 มีนาคม 2486).

ข้าวสารที่บริษัทมิติซูบิชิโซจิส่งไปยังมลายูส่วนนี้ไม่ได้เป็นข้าวที่ส่งไปเพื่อใช้ในราชการทหารของกองทัพญี่ปุ่น แต่เป็นข้าวสารของบริษัทที่ส่งออกไปจำหน่ายให้กับราษฎรในมลายูมากกว่า อย่างไรก็ตาม ข้าวสารจำนวนนี้ยังไม่ได้รวมกับที่ทหารญี่ปุ่นกว้านซื้อจากภาคใต้แล้วจัดส่งออกในนามของทหาร โดยไม่ได้รับอนุญาตและไม่ยอมให้ตรวจตราควบคุมหรือเสียดากรอีกเป็นจำนวนมาก มีเพียงแต่หนังสือหรือใบรับรองจากทหารญี่ปุ่นที่ได้ระบุว่า “ให้ (ระบุชื่อผู้ถือหนังสือ) มาทำการซื้อข้าวสารเพื่อไปใช้ในราชการทหารญี่ปุ่นในมลายู”³⁹ ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับหนังสือรับรองการขนส่งของใช้ในราชการทหารของร้านค้าหรือพ่อค้าจากรัฐกลันตันที่เข้ามาซื้อข้าวสารจากจังหวัดสงขลา ดังได้ยกตัวอย่างไปแล้วในบทที่ 4 แต่สำหรับบริษัทมิติซูบิชิโซจิและบริษัทมิติซูบิชิโซจิ ซึ่งเป็นบริษัทรายใหญ่ จึงมีการกว้านซื้อข้าวสารจากอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจำนวนมากถึงขนาดต้องเช่าตลาดสดของเอกชนเปิดเป็นโกดังเก็บข้าวสาร แต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการจึงส่งผู้แทนเข้าไปกว้านซื้อข้าวทางจังหวัดสงขลาอีกด้วย อีกทั้งยังได้ใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นยึดเอากระสอบข้าวของพ่อค้าแขกจากรัฐกลันตันและตรังกานูที่เข้ามาแข่งขันซื้อข้าวที่ปากพนัง ซึ่งถือเป็นการกดดันโรงสีที่ไม่ได้ขายข้าวให้กับบริษัททั้งสอง ด้วยเหตุนี้บริษัทจึงสามารถลดราคาซื้อข้าวให้ต่ำได้ตามความพอใจ ดังปรากฏในจดหมายลับ-คว่น ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2485 จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงนายกรัฐมนตรีความว่า

“...ด้วยได้รับรายงานจากข้าหลวงตรวจการกะชวงมหาดไท ภาค ๕ และข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช ชี้แจงว่า เนื่องจากเวลานี้ทางสหรัธมะลายูขาดแคลนข้าวบริโภค บริษัทมิติซูบิชิโซจิ และบริษัทมิติซูบิชิ ได้มากว้านซื้อข้าวสารในท้องที่อำเภอปากพนัง เพื่อส่งไปจำหน่ายทางสหรัธมะลายูเป็นการใหญ่ ถึงกับเช่าตลาดสดของเอกชน เปลี่ยนแปลงเป็นโกดังและเข้าใจว่าจำนวนที่ซื้อทางปากพนังยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ จึงได้ส่งผู้แทนไปกว้านซื้อทางสงขลาอีก เวลาผู้แทนของบริษัทไปปากพนังได้มีทหารญี่ปุ่นกำกับไป ซึ่งมีข้อที่ควนวิตกในวิธีดำเนินการของบริษัทกล่าวคือ การซื้อขายได้ใช้อำนาจทหารกำกับไปด้วย เกรงว่าต่อไปพายนหน้าเขารู้สภาพอันแท้จริงของข้าวและวิธีการค้าดีหรือมีทางใดจะบีบได้แล้ว เขาคงบีบในเรื่องราคาให้ต่ำลงหรือบางทีเขาอาจเข้าโรงสีจัดการเสียเอง หรือซื้อข้าวเปลือกส่งไปสีในเขตสหรัธมะลายูก็ได้ ข้อวิตกดังกล่าวข้างต้นนี้ เวลานี้ได้สำแดงบ้างแล้ว คือเมื่อเร็ว ๆ นี้ พวกแขกกลันตันตรังกานูนำเรือ ๒๕ ลำ เข้ามาจะซื้อข้าวที่ปากพนัง

³⁹ หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 3) ข้าว.

ได้นำกะสอบมาขายด้วย ความซาบถึงยี่ปุ่น ๆ ก็ยึดเอากะสอบไปจากแขกหมด โรงสีใดที่ไม่ได้ขายข้าวให้แก่บริษัทมิตชูซุบุทซันไกชาและมิตซูบิชิ โรงสีนั้นก็ไม่มีกะสอบใส่ข้าวขาย บริษัทจึงกำหนดราคาข้าวให้ต่ำตามความพอใจ ซึ่งถ้าจะคิดตามราคาข้าวในเวลานั้นก็ถูกไป ข้าหลวงตรวจการภาค และข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราชเสนอความเห็นทางที่ควนจะแก้ไขและป้องกัน โดยริบจัดให้โรงสีทั้งหมดในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง รวมกันตั้งเป็นบริษัทในความอุ้มชูของบริษัทข้าวไทย และข้าหลวงฯ ทั้งสองได้เคยชวนเจ้าของโรงสีทั้ง ๓ จังหวัดมาปรึกษากันแล้ว ส่วนมากเห็นดีด้วย แต่มีบ้างบางรายที่ติดต่อกับยี่ปุ่น โดยนับที่เป็นนายหน้าชักชวนอยู่ กะชวงมหาดไทยเห็นสมควรที่จะช่วยเหลือ มิฉะนั้นอาดกะทบกะเทือนในทางเสสถกิจเป็นผลร้ายแก่ชาวนาส่วนมาก จึงได้มีหนังสือชี้แจงเหตุผลไปขอให้กะชวงพานิชย์ช่วยเหลือ พร้อมกับให้ข้าหลวงตรวจการกะชวงมหาดไทยภาค ๕ และข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราชไปชี้แจงเหตุผลให้ซาบด้วยแล้ว....”⁴⁰

ภายหลังจากที่นายกรัฐมนตรีได้รับจดหมายลับของกระทรวงมหาดไทยที่รายงานถึงปัญหาการกวนซื้อข้าวสารให้จังหวัดภาคใต้ของบริษัทมิตซูซุบุทซันไกชา และบริษัทมิตซูบิชิโซจิ พร้อมทั้งเสนอวิธีการแก้ไขโดยการเร่งดำเนินการรวบรวมโรงสีข้าวทั้งหมดในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุงตั้งเป็นบริษัทในความดูแลของบริษัทข้าวไทยแล้ว ต่อมาในวันที่ 7 กรกฎาคม 2485 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีจดหมายลับ-ควนมาก ถึงประธานคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่นแจ้งผลการพิจารณาของนายกรัฐมนตรีที่มีคำสั่งให้กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรมริบดำเนินการแก้ไขปัญหาดำเนินการซื้อเสนอของกระทรวงมหาดไทยโดยขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง อีกทั้งยังมีคำสั่งให้คณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น และกระทรวงการต่างประเทศ ร่วมกันเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่นโดยขอให้ระงับการกวนซื้อข้าวในภาคใต้ต่อไป ต่อมาในวันที่ 24 กันยายน 2485 กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ได้สั่งการไปยังข้าหลวงประจำจังหวัดชายแดนมลายูให้ระงับการอนุญาตส่งสินค้าข้าวออกไปอย่างเด็ดขาด แต่ในทางปฏิบัติฝ่ายญี่ปุ่นยังคงกวนซื้อข้าวในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้แทนทุกแห่งอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในโทรเลขของพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราชรายงานมายังกรมการค้าต่างประเทศ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2485 ความว่า

⁴⁰ หจช., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 1) ข้าว.

“...ยี่ปุ่นได้ขอซื้อข้าวสารที่ปากพนังและนครศรีธรรมราชเป็นจำนวนมาก บริษัทข้าวไทยปิกส์ได้เกรงจะขาดแคลน จึงประวิงเวลาไว้ อ้างว่าสีไม่ทัน ฉะนั้นยี่ปุ่นไม่ทันใจจึงไปกว้านซื้อในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้แทบทุกแห่ง โดยให้ราคาสูงล่อผู้ขาย ฉันทเห็นว่าถ้าเป็นเช่นนี้เราจะต้องขาดแคลนข้าว บริโภคทั่วไป เพราะจังหวัดทางภาคใต้ถ้าขาดแคลนก็ต้องอาศัยข้าวที่นครศรีธรรมราชทั้งนั้น ทางจังหวัดนครศรีธรรมราชก็จะขาดแคลนเหมือนกัน จึงสมควรส่งข้าหลวงทางใต้ให้ระวังและโปรดช่วยแก้ไขโดยเร็วด้วย...”⁴¹

แม้ว่ากรมการค้าต่างประเทศได้สั่งการให้ข้าหลวงประจำจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ กวดขันการส่งสินค้าข้าวออกไปยังมลายูอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่แทนที่ฝ่ายยี่ปุ่นจะเจรจากับฝ่ายไทย อย่างเป็นทางการเพื่อแก้ไขปัญหา กลับใช้อำนาจทหารดำเนินการเอาสินค้าออกไปโดยพลการ และหากกวดขันมากยิ่งขึ้นอีก อาจทำให้ทหารยี่ปุ่นเข้ามาขนข้าวออกไปโดยพลการโดยไม่เสียทั้งอากร และไม่ต้องจ่ายเงินในการซื้อด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ทางกรมการค้าต่างประเทศจึงเห็นสมควรเสนอเรื่องไปยังคณะกรรมการผสมไทย-ยี่ปุ่น เพื่อเร่งรัดตกลงระเบียบการขนส่งของใช้ในราชการทหารยี่ปุ่น โดยเร็ว ดังปรากฏในบันทึกลับเรื่องทหารยี่ปุ่นเอาข้าวออกทางมลายูของกรมการค้าต่างประเทศ ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2485 ได้สรุปเหตุการณ์การส่งข้าวออกไปทางมลายูของทหารยี่ปุ่นความว่า

“...รายละเอียดสดแฉการกระทำของทห่านยี่ปุ่นตั้งแต่เราตั้งต้นกวดสินค้า ออกไปมลายูมาจนถึงบัดนี้ เท่าที่ซาบกระชวงพานิช มีดังกล่าวข้างบนนี้จะเห็นได้ว่า

1. พอเราตั้งต้นกวดไม่ให้สินค้าอาหารของเราออกไปมลายู ฝ่ายยี่ปุ่น ก็รู้สึกเดือดร้อน
2. แต่แทนที่ฝ่ายยี่ปุ่นจะเจรจากับเราเป็นทางการ เพื่อแก้เหตุความเดือดร้อน กลับใช้อำนาจทหาร ดำเนินการเอาสินค้าออกไปโดยพลการ
3. ถ้าหากเราจะกวดเรื่องนี้เข้าไปอีก เช่นว่า ไม่ยอมให้ใครซื้อได้จำนวนมาก ๆ นอกจากซื้อไปบริโภคจริง ๆ ส่วนการอุปโภคจำนวนมาก ๆ หรือการขนส่งจำนวนมาก ๆ เพื่อไปป้อนตำบลหรือจังหวัด ให้ทำทางคณะกรรมการจังหวัด หรือกำหนดระเบียบการหย่างอื่นขึ้น จนใครจะเที่ยวกว้านซื้อข้าวให้ยี่ปุ่นไม่ได้ ก็อาจเกิดเรื่องใหญ่เช่นทห่านยี่ปุ่นเอาเข้ามาเอาข้าวไปโดยพลการ โดยไม่เสียทั้งอากร และไม่ต้องเสียเงินในการซื้อด้วย

⁴¹ หจช., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 3) ข้าว.

4. ถ้าเหตุการณ์ดูท่าทีอาจเป็นไปได้ ในทำนองนั้นได้ จึงเห็นควนเสนอเรื่องนี้ไปยังกัมการผสม เพื่อเร่งรัดการตกลงระเบียบกับฝ่ายญี่ปุ่นที่จะอนุมัติให้สินค้าผ่านออกไปในนามทหาร ถ้าการอุดหนุนนี้ไม่สำเร็จ พานิชโยบายเกี่ยวกับมลายูตามที่ดำรงกันไว้ก็คงทำต่อไป และหวังได้ผลดีไม่ได้....”⁴²

อย่างไรก็ดีในขณะที่กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์เห็นว่า การกำหนดระเบียบอย่างกวดขันของคณะกรรมการจังหวัดจนนายหน้าไม่สามารถเวียนซื้อข้าวให้กับญี่ปุ่นได้อาจยิ่งผลักดันให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาขนข้าวของภาคใต้ออกไปโดยพลการโดยไม่จ่ายทั้งอากรและเงินในการซื้อข้าวด้วย จึงขอให้คณะกรรมการผสมฝ่ายไทยเร่งรัดตกลงระเบียบกับฝ่ายญี่ปุ่นอยู่ นั้นในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2485 ทางเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานทูตทหารบกญี่ปุ่นยังคงแจ้งขอซื้อข้าวสารเฉพาะจากภาคใต้เพื่อส่งออกไปให้ทหารญี่ปุ่นในมลายูอีกเดือนละ 3,000 - 4,000 ตัน ทุกเดือน โดยจะเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2485 อย่างต่อเนื่องจนกว่ากองทัพญี่ปุ่นจะบอกเลิก ซึ่งปรากฏรายละเอียดในบันทึกของกรมการค้าต่างประเทศดังนี้

“...เมื่อ 18 พ.ย. 85 ร.ท.ชูตะ (เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานทูตทหารบกญี่ปุ่น) และ ร.ท. อาชูเกะ (เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยซาไก) ได้มาแจ้งว่า เนื่องจากทางการทหารญี่ปุ่นที่มลายูต้องการจะซื้อข้าวสารเฉพาะจากทางปักส์ได้ คิดเฉลี่ยเดือนหนึ่ง 3,000 ตัน - 4,000 ตัน เริ่มตั้งแต่ธันวาคม 85 เป็นต้นไปทุก ๆ เดือน จนกว่าจะบอกเลิก และการลำเลียงจะใช้รถไฟจะบวนของทหารญี่ปุ่น ข้าวจำนวนที่จะซื้อนี้มีไหญ่อยู่ในจำนวนข้าวที่ตกลงกันในสัญญาเสถกิจ ทางกรทหารญี่ปุ่นจะชำระเป็นเงินสดและยอมเสียภาษีให้ตามระเบียบ และจะให้บริษัทมิตซุบิชิเป็นผู้แทนในการนี้ จึงหยากจะชาวว่าทางการของประเทศไทยจะอนุญาตให้ซื้อได้หรือไม่ ถ้าอนุญาตให้ซื้อได้ จะเลือกสถานีใดบ้างตามทางรถไฟสายใต้เป็นจุดรวบรวมข้าว ที่รถไฟจะบวนของทหารญี่ปุ่นจะผ่านมารับได้ เมื่อได้ความประการใดแล้วให้แจ้งไปยัง ร.ท. ชูตะ....”⁴³

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าแม้ฝ่ายไทยได้เร่งรัดเพื่อเจรจาตกลงเกี่ยวกับระเบียบการขนส่งในราชการทหารให้มีความรัดกุมมากขึ้น เพื่อป้องกันการแอบอ้างนำข้าวสารออกไปยัง

⁴²เรื่องเดียวกัน.

⁴³หจช., บก.ตุงศุด 2.6.2/31 (ปีก 1) ข้าว.

มลายูในนามของทหารญี่ปุ่นก็ตาม แต่ในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานทูตทหารบกญี่ปุ่นยังคงให้การสนับสนุนบริษัทมิตซูบิชิโชจิ โดยร้อยโทซุคะได้เข้ามาแจ้งเพื่อขอให้บริษัทเป็นตัวแทนในการจัดซื้อข้าวเฉพาะจากทางภาคใต้ส่งไปยังมลายูเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเดือนละ 3,000 - 4,000 ตันอย่างต่อเนื่อง โดยจะเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2485 เป็นต้นไป ซึ่งข้าวสารจำนวนนี้ไม่ได้รวมอยู่กับจำนวน 5,000 ตันต่อเดือน ที่กองทัพขอให้ฝ่ายไทยจัดส่งให้ทหารญี่ปุ่นในมลายูตามข้อตกลงในสัญญาเศรษฐกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจะส่งผลให้ข้าวสารที่ผลิตได้ในภาคใต้ลดลงอย่างรวดเร็ว และมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเริ่มเข้าสู่ภาวะการขาดแคลน ราษฎรเริ่มได้รับความเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้ในเดือนสิงหาคม 2486 พลโทศักดิ์ เสนาณรงค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 6 จึงเสนอให้มีการกักกันข้าวในภาคใต้เพื่อป้องกันการขาดแคลน ต่อมาในวันที่ 25 สิงหาคม 2486 ผู้บัญชาการทหารบกได้มีคำสั่งลับ-เฉพาะ อนุมัติให้มณฑลทหารบกที่ 6 ในภาคใต้กักกันข้าวสะสมเป็นเสบียงอาหารเพื่อไว้เลี้ยงตนเองในภาวะคับขันได้ โดยมีคำสั่งให้ทำความตกลงกับบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ พร้อมทั้งข้าหลวงประจำจังหวัดบางจังหวัดที่เกี่ยวข้อง⁴⁴ โดยให้ถือหลักการดังต่อไปนี้

- “...1. ให้บริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ร่วมมือวางแผนการสะสมข้าว ให้ดีกับความประสงค์ของทางราชการทหารบก มณฑล. 6 กล่าวคือให้สะสมและส่งข้าวให้แก่หน่วยทหารใน มณฑล. 6 ในปริมาณที่ทหารใน มณฑล.6 ทั้งหมดจะพอกินไปได้ ตลอดเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะคับขันนี้หรือให้กินไปได้ 6 เดือน เป็นอย่างน้อย
2. ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา ชำนาญนโยบายของทางราชการทหารบก มณฑล. 6 ในเรื่องการสะสมข้าวนี้ และให้วางแผนการสะสมข้าวเช่นเดียวกันนี้สำหรับประชาชนพลเมืองภายในจังหวัดนั้น ๆ ด้วย
3. ถ้ามีปริมาณข้าวเหลือจากแผนการสะสมดังกล่าวแล้วในข้อ 1 และ 2 ทางจังหวัดนั้น ๆ จะจำหน่ายข้าวให้จังหวัดใกล้เคียงซึ่งเลี้ยงตัวเองไม่ได้ และเคยอาศัยข้าวจากจังหวัดนั้น ๆ ก็ไม่ขัดข้อง เมื่อได้จำหน่ายข้าวออกนอกจังหวัดเพราะเหลือเพื่อแล้ว ก็ยังมีข้าวเหลืออยู่อีก จะจำหน่ายออกนอกเขตปักษ์ใต้ หรือจำหน่ายออกนอกประเทศต่อไปก็ได้

⁴⁴หจช., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 3) ข้าว.

รวมความว่า ข้าวซึ่งผลิตได้จากจังหวัดภาคใต้ ก็ขอให้ไปเป็นข้าวสำหรับเลี้ยง ทานและประชาชนพลเมืองในปักษ์ใต้เท่านั้น ต่อเมื่อเหลือจากทานและประชาชน พลเมืองในปักษ์ใต้กินแล้ว จึงส่งออกไปจำหน่ายนอกเขตต์ปักษ์ใต้ได้...”⁴⁵

ตามหลักการในการกักกันข้าวสะสมเป็นเสบียงอาหารเพื่อไว้เลี้ยงตนเองของภาคใต้ ในภาวะคับขันที่ได้รับอนุมัติจากผู้บัญชาการทหารบกดังกล่าวข้างต้น ได้กำหนดให้บริษัทข้าวไทย ปักษ์ใต้ จำกัด ร่วมกับมณฑลทหารบกที่ 6 เตรียมสำรองข้าวไว้ให้มีปริมาณเพียงพอสำหรับเลี้ยงดู ทหารในภาคใต้อย่างน้อยเป็นเวลา 6 เดือน และให้ข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ปฏิบัติตามนโยบายของมณฑลทหารบกที่ 6 ในการสำรองข้าวให้เพียงพอสำหรับการบริโภค ของราษฎรใน 3 จังหวัดอย่างน้อยเป็นเวลา 6 เดือนเช่นกัน หากมีข้าวเหลือจากการเลี้ยงดูทหาร ในภาคใต้และราษฎรใน 3 จังหวัดแล้ว จึงจะอนุญาตให้จำหน่ายข้าวที่เหลือออกนอกเขตจังหวัดใกล้เคียง ที่เคยอาศัยข้าวจากจังหวัดนั้น ๆ หรือออกนอกเขตภาคใต้ และนอกประเทศได้ตามลำดับ ภายใต้หลักการ ดังกล่าวบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ จำกัด* ซึ่งเริ่มเปิดดำเนินงานมาตั้งแต่วันที่ 9 กันยายน 2485 จึงเป็น ผู้รับผิดชอบในการเตรียมสำรองข้าวให้เพียงพอสำหรับการบริโภคของทหารและราษฎรในภาคใต้ ภายใต้ภาวะฉุกเฉินในยามสงคราม อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 5 ตุลาคม 2486 (หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งไม่ค่อยเห็นด้วยกับคำสั่งกักกันข้าวภาคใต้ของมณฑลทหารบกที่ 6 จึงได้ส่งจดหมายลับถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร โดยแสดงความคิดเห็นว่า การที่บริษัทข้าวไทย ปักษ์ใต้ จำกัด และข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของ มณฑลทหารบกที่ 6 เรื่องการกักกันข้าวของทั้ง 3 จังหวัด ไม่ให้จำหน่ายออกนอกประเทศ และ มีแนวโน้มที่จะออกคำสั่งกักกันข้าวในทุกจังหวัดของภาคใต้ด้วย จึงเกรงว่าคำสั่งดังกล่าวจะกระทบ- กระเทือนต่อข้อตกลงกับฝ่ายทหารญี่ปุ่นในเรื่องการอนุญาตให้ญี่ปุ่นซื้อข้าวจากปากพั้งไว้ จึงขอให้ กรมประสานงานพันธมิตรพิจารณาขอความผ่อนผัน หรือปรึกษาทำความเข้าใจกับกระทรวงกลาโหม โดยตรงก่อน⁴⁶ ต่อมาในวันที่ 3 ธันวาคม 2486 พลโทศักดิ์ เสนาณรงค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบก

⁴⁵เรื่องเดียวกัน.

* ในการจัดตั้งบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ จำกัด ซึ่งมีบริษัทข้าวไทย จำกัด เป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ จำนวน 60 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลืออีก 40 เปอร์เซ็นต์ เป็นหุ้นของเจ้าของโรงสีในจังหวัดภาคใต้โดยเฉลี่ยตามส่วน แต่มิได้ มีการบังคับให้เจ้าของโรงสีในจังหวัดภาคใต้ทุกโรงเข้าร่วมหุ้นด้วย โดยให้เป็นไปตามความสมัครใจ ด้วยเหตุนี้ จึงมีโรงสีอีกหลายโรงที่มีได้เข้าร่วมหุ้นกับบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ จำกัด อ้างจาก หจข., [3] สร.0201.29.1/51 การค้าข้าว ในจังหวัดภาคใต้หรือเรื่องบริษัทข้าวไทยปักษ์ใต้ (8 สิงหาคม 2488).

⁴⁶หจข., บก.สูงชุด 2.6.2/3 (ปีก 2) ข้าว.

ที่ 6 ได้มีโทรเลขลับ-เฉพาะ-ด่วนที่สุด ถึงจอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารสูงสุดแจ้งเรื่องความเดือดร้อนของราษฎรในภาคใต้ที่ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนข้าว และราคาข้าวที่ต้นทุนสูงขึ้นอย่างมาก อันเป็นผลมาจากการที่กระทรวงพาณิชย์ อนุญาตให้พ่อค้าหน้าเลือด หรือพวกเศรษฐีสงครามส่งข้าวตากออกจำหน่ายนอกประเทศได้โดยไม่มีข้อจำกัด⁴⁷ ดังปรากฏรายละเอียดในสำเนาโทรเลขที่ 1090/86 ความว่า

“...เวลานี้ประชาชนทางปักษ์ใต้หลายจังหวัดได้รับความเดือดร้อนในเรื่องข้าวมีจำหน่ายไม่เพียงพอ ราคาข้าวถีบสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ตกกะสอบละ 26 ถึง 28 บาท แต่เดิมเพียง 17 ถึง 19 บาทเท่านั้น ความเดือดร้อนนี้จะทวียิ่งขึ้นทุกวัน ทั้งนี้เพราะกะชวงพานิชเปิดโอกาสให้พ่อค้าหน้าเลือดหรือพวกเสถียรสงครามรับอนุญาตส่งข้าวตากออกนอกประเทศได้โดยไม่มีจำกัด (เน้นตัวเข้มโดยผู้วิจัย) ไปอนุญาตนี้ออกมาจากกรุงเทพฯ แล้วผู้รับอนุญาตก็นำมาแจกจ่ายให้พ่อค้าต่างด้าวทาง ภาคใต้นำข้าวตากออก ผู้รับอนุญาตก็เที่ยวกว้านซื้อข้าวสานจากโรงสีและราษฎร แล้วก็นำมาเปลี่ยนสภาพเพียงเล็กน้อย คือ ลวกน้ำร้อนแล้วผึ่งให้แห้งก็กลายเป็นข้าวตากนำส่งออกนอกได้ทันที ขายเป็นกำไรอย่างงดงาม เวลานี้พ่อค้าจำพวกนี้กำลังทำกันอย่างมากมาย ตากข้าวเต็มไปหมด บางแห่งเกือบไม่มีทาง เช่น ที่ จ.นครศรีธรรมราชแผ่นดิน พวกนี้ทำการโดยไม่มีอะไรก็คิดวาง และทวียิ่งขึ้นทุกวัน บางคนสะจากอาชีพอย่างอื่นชั่วคราวหันมานึ่งข้าวตากส่งนอกประเทศ ถ้าขึ้นปล่อยสภาพเป็นไปอย่างนี้ ประชาชนจะบังเกิดการเดือดร้อนอย่างยิ่ง ในไม่ช้าข้าวทางปักษ์ใต้ขาดแคลนลงได้ในทันทีทันใด ทางทหารก็ต้องได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย เวลาที่ไม่มีเหตุการณ์อะไรยังทำกันได้ถึงเพียงนี้ ถ้ามีเหตุการณ์ฉุกเฉินขึ้นจะเป็นอย่างไร อาจถึงอดตายกันก็ได้ แต่เฉพาะในด้านทหารเวลานี้ไม่เดือดร้อนเพราะได้เตรียมการล่วงหน้าไว้พร้อมแล้ว ฉะนั้นขอความกรุณาสั่งกะชวงพานิชห้ามมิให้ออกใบอนุญาตให้ ผู้หนึ่งผู้ใดนำข้าวสานข้าวตากหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากข้าว เช่น แป้ง เส้นหมี่ เป็นต้น ออกนอกประเทศจากจังหวัดปักษ์ใต้หยาบเด็ดขาดและจริงจัง และใคร่ขอรับอนุมัติคำสั่งพิเศษ ถ้ามีเหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นนะที่ได้ให้ฉันมีอำนาจสั่งการแก่ฝ่ายปกครองให้ปฏิบัติกันไว้ได้ทันทีขอได้พิจารณาและสั่งการเป็นการด่วนด้วย เพราะเวลานี้ประชาชนเดือดร้อนกัน

⁴⁷เรื่องเดียวกัน.

อย่างไร้ ข้าวทางจังหวัดปักษ์ใต้กำลังลดน้อยลงทุกที ข้าวปีใหม่ก็ไม่แน่นอน คิดว่าจะได้ผลไม่ถึง 50 ในร้อยของปีนี้....”⁴⁸

จากข้อความในสำเนาโทรเลขข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเดือดร้อนของราษฎรไทยในท้องถิ่นภาคใต้ที่ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนข้าวสาร และปัญหาการค้าข้าว ถิ่นตัวสูงชันอย่างมากในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา จากเดิมกระสอบละ 17-19 บาท เพิ่มขึ้นเป็นกระสอบละ 26-28 บาท ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหาสืบเนื่องมาจากการกีดกันซื้อข้าวของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ประกอบกับสาเหตุจากความไม่สอดคล้องของการดำเนินการป้องกันการขาดแคลนข้าวสารของภาคใต้ระหว่างการดำเนินการของมณฑลทหารบกที่ 6 กับกระทรวงพาณิชย์ ทั้งนี้ทางมณฑลทหารบกที่ 6 ได้ชี้แจงถึงสาเหตุของปัญหาการขาดแคลนข้าวสารในภาคใต้ว่าเกิดจากการที่กระทรวงพาณิชย์อนุญาตให้พ่อค้าส่งข้าวตากออกไปจำหน่ายภายนอกประเทศได้โดยไม่จำกัด ดังนั้นผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 6 จึงได้ขอความกรุณาให้ผู้บังคับบัญชาการทหารสูงสุดพิจารณาสั่งการห้ามกระทรวงพาณิชย์มิให้ออกใบอนุญาตให้ผู้ใดผู้หนึ่งนำข้าวตาก แป้ง เส้นหมี่ และผลิตภัณฑ์ที่มาจากข้าวของจังหวัดในภาคใต้ออกนอกประเทศโดยเด็ดขาด ซึ่งต่อมาในวันที่ 6 ธันวาคม 2486 กระทรวงพาณิชย์ ได้ชี้แจงรายละเอียดของนโยบายและเหตุผลของกระทรวงพาณิชย์ ในเรื่องนี้ไว้ 5 ประการ

- “...1. ตามนโยบายข้าวของเราในขณะนี้ เปนที่ตกลงกันแล้วว่า จำเป็นต้องระบายข้าวไปตลาดต่างประเทศ เพราะฉะนั้นกะชวงพานิชจึงออกอนุญาตให้ส่งสินค้าข้าว (มีข้าวสาร ข้าวเหนียว ข้าวตาก ข้าวหัก และปลายข้าวทุกชนิด) ออกไปต่างประเทศ
2. ในการออกใบอนุญาตส่งสินค้าข้าวไปต่างประเทศนั้น ได้มีระเบียบการอนุญาต ระเบียบการนี้ขออุ้ได้
3. ในการออกอนุญาตส่งสินค้าข้าวไปต่างประเทศ แม้ไม่ได้ระบุว่าพ่อค้าจะต้องเอาสินค้าข้าวจากภาคไหน ก็เปนอันเข้าใจกันว่า ในขณะนี้จะต้องเอาจากภาคกลางซึ่งเปนที่อุดมข้าว เพราะทางปักษ์ใต้ได้ส่งกักข้าวแทบตลอดแถบตั้งแต่วู้สึกขาดแคลนมาแล้ว การที่ไม่ได้ระบุว่า พ่อค้าจะต้องเอาสินค้าข้าวจากที่ใด ก็เปนไปตามระเบียบที่ปฏิบัติอยู่ และแม้ทางราชการกะชวงพานิชเองเวลาต้องการส่งข้าวจากสงขลาไปบันเทาความขาดแคลนในไชบุรี กลันตัน และตรังกานู ยังต้องทำความตกลงพิเสศกับจังหวัดสงขลา และเอาไปได้แต่เพียงเท่าที่จังหวัดตกลงผ่อนผันเท่านั้น ดังนั้น ถ้าเอกชนคนใดต้องการเอาสินค้าข้าว

⁴⁸เรื่องเดียวกัน.

จากจังหวัดใดที่ส่งกักส่งออกไปต่างประเทศ ก็ไม่น่าจะสะดวกหรือทำได้

4. จังหวัดปักษ์ใต้ที่ส่งกักสินค้าข้าวแล้วปรากฏดังต่อไปนี้

1. จังหวัดตรัง ส่งกักข้าวทุกชนิดและผลิตภัณฑ์ข้าว ตั้งแต่ 25 สิงหาคม 2486
2. จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งกักข้าวเปลือกข้าวสาร ตั้งแต่ 20 กันยายน 2486
3. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่งกักข้าวตาก ตั้งแต่ 4 ตุลาคม 2486 และส่งกักข้าวเปลือก ข้าวสาร รวมทั้งปลายข้าว ตั้งแต่ 28 กันยายน 2486
4. จังหวัดปัตตานี ส่งกักข้าวทุกชนิด ตั้งแต่ 15 ตุลาคม 2486
5. จังหวัดสงขลา ส่งกักข้าวทุกชนิด เส้นขนมจีนแห้ง แป้งข้าวเหนียว แป้งข้าวเจ้า ตั้งแต่วันที่ 20 ตุลาคม 2486 และส่งกักข้าวตาก ตั้งแต่ 12 ตุลาคม 2486
6. จังหวัดนราธิวาส ส่งกักข้าวสารทุกชนิด และข้าวตาก ตั้งแต่ 13 พฤศจิกายน 2486

5. จะสังเกตเห็นได้ว่า ในบันดาจังหวัดปักษ์ใต้ที่ส่งกักสินค้าข้าว นั้น บางจังหวัดระบุทั้งข้าวสาร ข้าวเปลือก ข้าวตาก แป้ง และเส้นหมี่ บางจังหวัดส่งกักแต่เฉพาะข้าวเปลือก ข้าวสาร ปลายข้าว ดังนั้นจึงทำให้กะชวงพานิชเข้าใจว่าจังหวัดใดที่ส่งกักรวมทั้งข้าวตาก ฯลฯ ด้วย ก็คงหมายความว่า ในจังหวัดนั้น มีผู้แปลงสภาพข้าวเพื่อหลีกเลี่ยงการส่งกักจนกะทบกะเทือนถึงทุนข้าวในท้องถิ่น ส่วนจังหวัดที่ไม่ได้ส่งกักข้าวตาก ฯลฯ ด้วย ก็เข้าใจว่า ในจังหวัดนั้นคงไม่มีพ่อค้าพยายามหลีกเลี่ยงอย่างนั้น....”⁴⁹

อย่างไรก็ตามกระทรวงพาณิชย์ได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า กระทรวงได้เคยแจ้งไปยังกระทรวงมหาดไทยและจังหวัดในภาคใต้ที่ผลิตข้าวไว้แล้วว่าหากท้องที่ใดรู้สึกเดือดร้อนเนื่องจากมีผู้นำข้าวออกไปมากเกินควร หรือแปรสภาพเพื่อหลีกเลี่ยงการกัก ก็ควรจะพิจารณาส่งกักตามควรแก่กรณีโดยกระทรวงพาณิชย์ได้พยายามติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้อย่างใกล้ชิด และแจ้งว่าหากมีเหตุการณ์ที่ทำให้ท้องที่ในจังหวัดเดือดร้อนให้เข้ามาปรึกษา เพราะฉะนั้นเมื่อกระทรวงพาณิชย์ได้รับทราบความตาม โทรเลขของผู้บังคับบัญชามหณฑลทหารบกที่ 6 แล้ว จะได้พิจารณากำหนดวิธีการแก้ไขเหตุการณ์ต่อไปโดยด่วน ซึ่งในวันที่ 7 ธันวาคม 2486 หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้มีโทรเลขด่วนไปยังข้าหลวงประจำจังหวัดในภาคใต้ 14 จังหวัด อันได้แก่ จังหวัดสงขลา พัทลุง ชุมพร ปัตตานี ยะลา กระบี่ พังงา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สตูล นราธิวาส ภูเก็ต ตรัง และระนอง ให้ป้องกันการขาดแคลนข้าว โดยให้ข้าหลวงแต่ละจังหวัด

⁴⁹หงช., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 2) ข้าว.

สั่งห้ามส่งข้าวตากที่ผลิตขึ้นในจังหวัดออกไปต่างประเทศโดยเด็ดขาด ส่วนข้าวตากที่ส่งจากภาคกลาง ผ่านไปยังจังหวัดในภาคใต้ เพื่อพักรอพาหนะในการขนส่งต่อไปยังต่างประเทศนั้นอนุญาตให้ส่งได้⁵⁰

ในระหว่างการค้าและการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าวสารในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้ ความขัดแย้งในการดำเนินการระหว่างมณฑลทหารบกที่ 6 ซึ่งอยู่ในสังกัดกระทรวงกลาโหมกับ กระทรวงพาณิชย์ก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในขณะที่กระทรวงพาณิชย์ได้ออกคำสั่ง เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2486 ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทั้ง 14 จังหวัดในภาคใต้ห้ามส่งข้าวตากที่ผลิตขึ้นในจังหวัด ออกนอกประเทศโดยเด็ดขาดดังกล่าวข้างต้น แต่ในวันที่ 3 ธันวาคม 2486 ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ได้เสนอเรื่องไปยังปลัดกระทรวงกลาโหมให้ยกเลิกการกักข้าวจากจังหวัดหนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่ง ภายในภาคใต้เพื่อให้มีการถ่ายเทข้าวไปยังจังหวัดที่ขาดแคลนได้ เพราะเห็นว่าการส่งกักข้าวในจังหวัด นครศรีธรรมราชย่อมส่งผลกระทบต่อจังหวัดอื่นที่เคยอาศัยข้าวจากนครศรีธรรมราช และ หากยังคงมีเหลืออีกควรจะส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ซึ่งในเรื่องนี้ ทางกระทรวงกลาโหม ไม่ขัดข้อง แต่ได้ตั้งข้อเสนอมืออาชีพการเดิม และให้กระทรวงพาณิชย์ยืนยันความรับผิดชอบ ในปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นรวม 4 ประการคือ 1. ขอให้ห้ามมิให้นำข้าวในเขตปักษ์ใต้ ออกนอกประเทศ 2. ห้ามมิให้นำข้าวออกนอกเขตปักษ์ใต้ 3. ห้ามมิให้พ่อค้าเปลี่ยนสภาพของข้าวเป็นอย่างอื่นเพื่อนำออกนอกประเทศ หรือนำออกนอกเขตปักษ์ใต้ และ 4. สำหรับการที่จะอนุญาตให้ส่งออกนอกประเทศนั้นควรเป็นข้าวทางภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เหลือนอกบริโภคแล้ว แต่ถ้า กระทรวงพาณิชย์เห็นว่าข้าวภาคใต้มีเหลือมากอาจเสียหายได้ จำต้องถ่ายเทออกนอกประเทศแล้ว ต้องรับผิดชอบว่าเมื่อเกิดการขาดแคลนขึ้นไม่ว่าเกี่ยวแก่การใดก็ตาม เมื่อไม่ทำให้ทหารต้องขาดข้าวแล้วก็ไม่ขัดข้อง แต่ขอกรุณาตอบรับรองก่อนด้วย⁵¹ ซึ่งในเรื่องนี้ทางกระทรวงพาณิชย์ ได้ตอบกลับว่าเป็นการยากที่กระทรวงพาณิชย์จะรับรองได้ แต่เชื่อว่าข้าวมีจำนวนเพียงพอ เพียงแต่ติดขัดอยู่ที่ การขนส่งลำเลียงไม่สะดวก และอาจเกิดเหตุสุดิวสัยขึ้น เช่น ทางรถไฟอาจถูกทำลาย หรือการขนส่งทางเรือไม่ได้ เพราะถูกห้ามเนื่องจากเกรงจะถูกทุ่นระเบิด เป็นต้น ดังนั้นกระทรวงพาณิชย์จึงแจ้งต่อไปยังปลัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอให้ยกเลิกการกักข้าวภายในระหว่างจังหวัดของภาคใต้เสีย ซึ่งเรื่องนี้ปลัดกระทรวงมหาดไทยได้ลงไปตรวจการด้วยตนเอง และเห็นว่าบางจังหวัดในภาคใต้มีข้าวเหลือเพียงพอ แต่ยังไม่อาจยกเลิกได้ เพราะขัดคำสั่งของทหาร⁵²

อย่างไรก็ดีต่อมาในเดือนตุลาคม 2487 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เริ่มตั้งอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าวสารของภาคใต้ มาเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยมากขึ้น ดังกรณีตัวอย่างของการมอบหน้าที่ในเรื่องการจัดจำหน่ายข้าวให้แก่ราษฎรในจังหวัดภาคใต้เพื่อป้องกันการขาดแคลนให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยดำเนินการต่อไป ตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁵¹ หจข., [3] สร. 0201.29.1/43 การกักข้าวเปลือก.

⁵² หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 3) ข้าว.

16 ตุลาคม 2487 ทั้งนี้กระทรวงการคลังได้พิจารณาเห็นชอบ ตั้งงบประมาณปี 2488 เป็นจำนวนเงิน 1,500,000 บาท เพื่อเป็นทุนสำรองให้กับกระทรวงมหาดไทยใช้หมุนเวียนในการจัดจำหน่ายข้าวให้แก่ราษฎรในภาคใต้ (ภาค 5) เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลน ทั้งนี้รัฐบาลได้กำหนดให้กระทรวงพาณิชย์มีหน้าที่จัดส่งข้าวให้ทางรถไฟ กรมรถไฟซึ่งสังกัดกระทรวงคมนาคมมีหน้าที่บรรทุกข้าวไปส่งถึงสถานีปลายทาง และกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รับข้าวจากปลายทางไปจัดจำหน่ายในจังหวัดต่างๆของภาคใต้ต่อไป⁵³

ในช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพาขณะที่กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงคมนาคมกำลังร่วมดำเนินการจัดส่งข้าวสารจากภาคกลางไปบรรเทาปัญหาการขาดแคลนในจังหวัดภาคใต้นั้น ในเดือนมิถุนายน 2488 กองทัพญี่ปุ่นได้มีหนังสือขอซื้อข้าวสารจากจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจำนวนถึง 1,020 ตัน โดยอ้างว่าได้จัดการซื้อไว้แล้ว ข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราชเห็นว่าเป็นการตกลงที่ได้ผ่านการพิจารณาของกรมประสานงานพันธมิตรประจำภาคใต้ไว้ก่อนแล้ว จึงได้อนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นขนข้าวตามจำนวนดังกล่าวออกไปแล้ว⁵⁴ ซึ่งการเข้ามาซื้อข้าวของกองทัพญี่ปุ่นจากจังหวัดภาคใต้เพื่อเป็นเสบียงอาหารให้กับทหารญี่ปุ่นนั้นถือเป็นการกระทำที่ผิดข้อตกลงที่ว่าเมื่อกองทัพต้องการข้าวเพื่อเป็นเสบียงอาหาร ให้กับทหารญี่ปุ่นจะต้องจัดหาจากภาคกลาง เพราะภาคใต้ไม่มีข้าวเพียงพอจึงต้องขอสงวนไว้สำหรับการบริโภคของทหารและราษฎรไทยในท้องถิ่นเท่านั้น⁵⁵ เมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาซื้อข้าวจากภาคใต้ไปเป็นเสบียงให้กับทหารจำนวนมากเช่นนี้ ทางกระทรวงพาณิชย์จึงเกรงว่าจะก่อให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตของราษฎรในภาคใต้มากขึ้น จึงได้นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในเดือนกรกฎาคม 2488 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติอนุมัติเงินทุนหมุนเวียนช่วยบรรเทาการขาดแคลนข้าวในจังหวัดภาคใต้ (ภาค 5) และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นจำนวนเงินรวม 10,000,000 บาท โดยเงินจำนวนนี้ได้แบ่งให้ข้าหลวงตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย ภาค 5 ไปดำเนินการช่วยเหลือสำหรับจังหวัดที่อยู่ได้ลุ่มแม่น้ำตาปีลงไป คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง พังงา กระบี่ สงขลา ปัตตานี นราธิวาส ยะลา ภูเก็ต และสตูล เป็นจำนวนเงิน 6,500,000 บาท แบ่งให้กรมประชาสงเคราะห์สำหรับช่วยเหลือจังหวัดที่อยู่เหนือแม่น้ำตาปีขึ้นมา คือ จังหวัดชุมพร ระนอง

⁵³ หจข., [3] สร.0201.29.1/40 การสะสมข้าวสารในจังหวัดภาคใต้ หรือการช่วยเหลือข้าราชการและพลเมืองภาคใต้ ในเรื่องข้าวแพง (2 มิถุนายน 2486 - 8 มกราคม 2497).

⁵⁴ หจข., บก.สูงสุด 2.6.2/31 (ปีก 5) ข้าว.

⁵⁵ หจข., [3] สร.0201.29.1/24 การซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้าข้าวกับญี่ปุ่น (23 พฤศจิกายน 2482 - 26 สิงหาคม 2496).

ประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอตะกั่วป่าเป็นจำนวนเงิน 3,500,000 บาท⁵⁶ ต่อมาในวันที่ 15 สิงหาคม 2488 สถานการณ์สงครามสิ้นสุดลงด้วยการพ่ายแพ้ของกองทัพญี่ปุ่น แต่ฝ่ายญี่ปุ่นยังคงเสนอเรื่องมายังผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ให้อำนวยความสะดวกในการจำหน่ายข้าวเพื่อเป็นเสบียงอาหารให้กับกองทัพญี่ปุ่นบางส่วนที่ยังคงประจำการอยู่ในอินโดจีน แต่ทางกรมประสานงานพันธมิตรได้แจ้งให้ฝ่ายญี่ปุ่นทราบว่าสงครามได้สิ้นสุดลง จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขนส่งข้าวออกไปยังอินโดจีนอีกต่อไป⁵⁷ อย่างไรก็ตามแม้สงครามจะสิ้นสุดลงแต่ปัญหาการขาดแคลนข้าวของจังหวัดต่างๆ ในภาคใต้ก็ยังคงอยู่ด้วยเหตุนี้กระทรวงมหาดไทยจึงได้รายงานไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อขออนุมัติขยายเวลาการใช้จ่ายเงินทุนสำรอง ในการซื้อข้าวส่งไปจำหน่ายให้แก่ราษฎรในภาคใต้ต่อไปจนกว่าการดำรงชีวิตของราษฎรจะกลับคืนสู่สภาพปกติ ดังนั้นประเด็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าวของจังหวัดต่างๆ ในภาคใต้ภายหลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพาจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาต่อไป

5.4 ปัญหาการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นในกรณีเหตุการณ์บ้านโป่งและเหตุการณ์ยึดจังหวัดระนอง

ปัญหาการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นในการทำร้ายร่างกาย และการลงโทษด้วยวิธีการรุนแรงต่อชาวพื้นเมืองของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกที่กองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามายึดครองในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา นับเป็นปัญหาที่สร้างความหวาดกลัวให้กับชาวพื้นเมืองโดยทั่วไปตลอดช่วงสงคราม อย่างไรก็ตามสำหรับในกรณีประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเอกราชที่กองทัพญี่ปุ่นได้ย้ายอยู่เสมอว่ามีความสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรที่กองทัพจะเคารพในอำนาจอธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับพบว่ามีปัญหาการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นต่อเจ้าหน้าที่และราษฎรของไทยบ่อยครั้งเช่นกัน เมื่อได้ศึกษารายละเอียดในเอกสารชั้นต้นจากจดหมายเหตุแห่งชาติของไทยพบว่า ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี ชุมพร และระนอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทหารญี่ปุ่นเข้ามาประจำการเป็นจำนวนมาก เพราะตั้งอยู่บนเส้นทางของทั้งทางรถไฟทหารสายไทย-พม่า และทางรถไฟสายคอคอดกระจึงได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจทางการทหารของญี่ปุ่นบ่อยครั้งและรุนแรงกว่าในจังหวัดอื่นๆ นับตั้งแต่กรณีของการทำร้ายร่างกายและจับกุมราษฎรไทยไปลงโทษโดยพลการเกิดขึ้นอยู่เสมอ ดังกรณีตัวอย่างการจับกุม นายวิโรจน์ เขาวนจินดา และนายจินตัง แซ่โล้ว ที่ตำบลท่าตะเภา จังหวัดชุมพร เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2487 โดยถูกตั้งข้อหาว่าขโมยตะปู แต่เมื่อทหารญี่ปุ่นสืบสวนแล้วไม่พบหลักฐาน จึงตั้งข้อหาว่าเป็นแนว

⁵⁶ หจช., [3] สร..0201.29.1/50 ทูตหมุนเวียนซื้อข้าวบรรเทาความขาดแคลนจังหวัดต่าง ๆ (1 กรกฎาคม 2488 - 23 มกราคม 2494).

⁵⁷ หจช., บก.สูงสุด 2.6.3/31 (ปีก 6) ข้าว.

ที่ 5 หมายถึง ผู้ที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเช็คของจีน แล้วทำการควบคุมตัวไว้ 48 ชั่วโมง⁵⁸ กรณีนายเคียงฮ่อง แซ่โจ้ว ถูกสารวัตรทหารญี่ปุ่นจับกุมที่ตำบลปากน้ำ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2487 ในข้อหาเป็นคนร้ายขโมยบุหรีทหารญี่ปุ่น 1 ของ ซึ่งได้ถูกควบคุมตัวไว้หลายวัน อีกทั้งยังตั้งข้อหาเพิ่มเติมว่าเป็นแนวที่ 5 เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีกรณีของพลตำรวจอนแสงมณี ซึ่งโดยสารเรือของนายชอบพ่อค้ากะปิ และปลาแห้ง พร้อมลูกจ้างอีก 5 คน ถูกทหารญี่ปุ่นทำการตรวจค้นเรือและจับกุมตัวจากคลองเขาบางพระ ตำบลลำเลียง อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง โดยตั้งข้อหาขโมยผ้าของทหารญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2488 จากนั้นนำตัวราษฎรไทยทั้ง 7 คน ไปคุมขังยังห้องใต้ดินที่มีขนาดเล็ก ๆ ไม่มีแสงสว่างและช่องอากาศหายใจ จึงต้องเบียดเสียดกันอยู่อย่างทรมาณถึง 16 ชั่วโมง โดยให้กินข้าวแค่มือเดียว⁵⁹ เป็นต้น ซึ่งในกรณีของการจับกุมราษฎรไทยไปลงโทษโดยพลการเช่นนี้ได้รับการยืนยันจากการบอกเล่าประสบการณ์ร่วมสมัยของราษฎรไทยในจังหวัดชุมพร ระนอง และกาญจนบุรีตรงกันว่า หากคนไทยไปขโมยสิ่งของของทหารญี่ปุ่นและถูกจับกุมได้ จะถูกลงโทษด้วยวิธีการที่ทรมาณทั้งโบยทั้งตี บางคนขโมยน้ำมันก็กดก็ใช้น้ำมันกดกรอกปาก หรือถ้าขโมยเสื้อผ้าก็จับใส่เสื้อสังกะสีตากแดดร้อนๆ⁶⁰ ซึ่งมีบ้างเหมือนกันที่ถูกทรมาณจนตาย อีกทั้งยังมีบ่อยครั้งเหมือนกันที่ถูกตั้งข้อหาลักขโมย แต่เมื่อค้นของกลางไม่พบกลับตั้งข้อหาเพิ่มเติมว่าเป็นแนวที่ 5 ซึ่งเป็นศัตรูต่อกองทัพญี่ปุ่น⁶¹

พฤติกรรมของการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นต่อราษฎรไทยในท้องถิ่นนั้น ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งจนฝ่ายไทยได้นำปัญหาดังกล่าวเข้าที่ประชุมลับ-เฉพาะระหว่างคณะอนุกรรมการประสานงานโฆษณาไทย-ญี่ปุ่น โดยนายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการได้ร่วมเจรจากับร้อยตรีนาถนุระหัวหน้ากองโฆษณากองทัพญี่ปุ่นถึงการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นซึ่งกระทำการลงโทษคนไทยโดยพลการอยู่ตลอดเวลา ถือเป็นกรกระทำที่ละเมิดต่ออำนาจอธิปไตยของไทยซึ่งเป็นประเทศเอกราช จึงขอให้ทำการตัดเตือนและลงโทษทหารญี่ปุ่นที่กระทำผิดอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะที่ผ่านมาทางกรมโฆษณาการของไทยได้ช่วยญี่ปุ่นปกปิดการกระทำที่ไม่ดีดังกล่าวของทหารญี่ปุ่นอยู่เสมอ

⁵⁸ หจช., บก.สูงสุด 247.3.1/160 สห.ญี่ปุ่นจับนายวิโรจน์ เขาวนจินดา กับนายเงินเตี้ย แซ่โค้วหาว่าเป็นคนร้ายลักตะปูของทหารญี่ปุ่น ที่ ต.ท่าตะเภา จ.ชุมพร (15 พฤศจิกายน - 25 ธันวาคม 2487).

⁵⁹ หจช., บก.สูงสุด 2.7.3.1/212, พลตำรวจอนแสงมณี กับพวกราษฎรถูกทหารญี่ปุ่นจับไปจังหวัดระนองสงสัยว่าจะเข้าไปลักผ้าของทหารญี่ปุ่น ที่จังหวัดระนอง (20-27 มีนาคม 2488).

⁶⁰ สัมภาษณ์ นายสนั่น ชุมวรฐายี, อายุ 79 ปี, 34/5 ถนนราษฎรวิถีกกลาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (5 ตุลาคม 2546) และสัมภาษณ์นายแสวง ครุฑชานนท์, อายุ 79 ปี, บ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี, 18 ตุลาคม 2546.

⁶¹ สัมภาษณ์นายลาภ เรื่องกำเนิด, อายุ 80 ปี, 48 หมู่ 7 ตำบลท่าชะแอ อำเภอท่าชะแอ จังหวัดชุมพร, 5 ตุลาคม 2546.

เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีเอาไว้ ดังปรากฏในข้อความตอนหนึ่งของการประชุมลับระหว่าง
อนุกรรมการประสานงานโฆษณาไทย-ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2485 ความว่า

“...กรมโคสนาการได้เคยช่วยปกปิดความไม่ดีของญี่ปุ่นต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ประชาชน
ชาวไทยเสียน้ำใจอยู่เสมอ ขอให้เห็นเจตนาดีของเราบ้าง การกระทำเหล่านี้
มีอาทิเช่น การข่มขืนกระทำชำเราหญิงไทย ดินักเรียนช่างกลตายที่ปทุมวันรุมยิงราศร
คนไทยตาย จับคนไทยไปลงโทษตามชอบใจ ...รายละเอียดในเรื่องเหล่านี้จะไปขอ
ได้ที่สารวัตรทหารญี่ปุ่น และที่พันเอกโมริยากิยอมชวาบเรื่องเหล่านี้ หนังสือพิมพ์ไทย
ทั้งหมดรู้ดีและจะนำลงในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ แต่กรมโคสนาการได้ขอร้อง
ไม่ให้ลงเพื่อสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ไทยได้พยายามปกปิดความไม่ดี
ของญี่ปุ่นก็เพื่อไม่ให้เกิดความหมางใจ แต่ว่าญี่ปุ่นกลับแสดงวิริทธิ์ เผยให้ประชาชน
คนไทยเห็นเองเช่นนี้ จึงไม่สามารถจะปกปิดได้อีกแล้ว...”⁶²

ขณะที่กรมโฆษณาการของไทยจำเป็นต้องให้ความร่วมมือตามการเรียกร้องของฝ่าย
ญี่ปุ่นให้ปกปิดข่าวการข่มขืนกระทำชำเราหญิงไทย การทำร้ายร่างกายและการจับกุมราษฎรไทย
ไปลงโทษโดยพลการเพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น ในทางตรงกันข้ามฝ่ายญี่ปุ่น
มิได้ออกคำสั่งหรือลงโทษทหารญี่ปุ่นที่กระทำผิดอย่างเคร่งครัดและจริงจัง ทั้ง ๆ ที่ทางอนุกรรมการ
ประสานงานโฆษณาการฝ่ายไทยได้ขอความร่วมมือให้ฝ่ายญี่ปุ่นออกคำสั่งตักเตือนทหารญี่ปุ่นให้
เคารพในความเป็นเอกราชและอธิปไตยของประเทศไทยอยู่เสมอก็ตาม แต่ทางพันโทอิเคดะ ผู้ช่วยทูต
ฝ่ายทหารบกญี่ปุ่นตอบกลับว่า ที่ผ่านมาจากกองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทย โดยนายพลนาทามูระได้เคย
มีคำสั่งเช่นนี้อยู่บ่อย ๆ แต่เมื่อมีทหารญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากก็ยอมมีที่ไม่เข้าใจอยู่บ้างโดยเฉพาะทหาร
ชั้นผู้น้อย⁶³ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงกลับพบว่าไม่เฉพาะทหารญี่ปุ่นชั้นผู้น้อยเท่านั้นที่ใช้อำนาจ
กระทำการต่าง ๆ อันไม่เคารพต่อความเป็นเอกราชและอธิปไตยของไทย แต่นายทหารญี่ปุ่นในระดับ
สูงได้ใช้อำนาจทางการทหารในการพิจารณาตัดสินปัญหาการใช้กำลังในการต่อสู้ระหว่างทหารญี่ปุ่นกับ
ราษฎรไทย โดยไม่เคารพต่อเอกราชและอธิปไตยของไทยเช่นกัน ดังในกรณีตัวอย่างเหตุการณ์บ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี และเหตุการณ์ยึดจังหวัดระนองของทหารญี่ปุ่น ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดให้เห็นเป็น
ลำดับดังนี้

⁶² หจข., [1] มท.3.10.4.10/6 บันทึกการประชุมคณะอนุกรรมการประสานงานโฆษณาไทย-ญี่ปุ่น
ครั้งที่ 15-40 (28 เมษายน - 29 ธันวาคม 2485).

⁶³ เรื่องเดียวกัน.

ในกรณีของเหตุการณ์บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของกองพลทหารรถไฟที่ 9 ของญี่ปุ่นในการก่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า และเป็นที่ตั้งของค่ายเชลยศึกสัมพันธมิตรเหตุเกิดประมาณเวลา 17.00 น. ของวันที่ 18 ธันวาคม 2485 เมื่อสามแฉกรชื่อเพิ่ม สิริพิบูล อายุ 37 ปี กำลังเดินทางไปนมัสการเจ้าอาวาสของวัดคอนคูน ในระหว่างทางได้พบกับเชลยศึกผิวขาวซึ่งเข้ามาขอบุหรี่จากสามแฉกรเพิ่ม สามแฉกรจึงมอบบุหรี่ให้แก่เชลยศึกคนหนึ่ง ทหารญี่ปุ่นเห็นเข้าก็โกรธและดบนหน้าสามแฉกรเพิ่ม 3 ที จนล้มคว่ำลงใบหน้าฟาดกับพื้น⁶⁴ กรมกรไทยรับจ้างสร้างทางรถไฟซึ่งพักอยู่ที่ศาลาวัดคอนคูนเห็นจึงเข้าช่วยสามแฉกรเสียชีวิตและวิวาทกับทหารญี่ปุ่น⁶⁵ เหตุการณ์ในครั้งนี้มีกรมกรไทยทั้งชายหญิง และเด็กถูกทหารญี่ปุ่นจับกุมราว 30 คน ราวๆวัดมีซากศพนอนเกลื่อนอยู่ 7-8 ศพ กองพลทหารรถไฟญี่ปุ่นได้จับกุมพระไปทั้งวัด ทำการสอบสวนจนถึงตี 3 ของวันต่อมา และได้ปล่อยพระไปทั้งหมดในเวลา 6 โมงเช้า นอกจากสามแฉกรเพิ่มรูปเดียวที่ยังถูกกักขังตัวอยู่ ส่วนกรมกรไทย 31 คนนั้นถูกกักขังไว้จนถึงวันที่ 24 ธันวาคม หลังจากการสอบสวนแล้วได้ปล่อยตัวไป 20 คน อีก 11 คน ยังคงถูกกักขังตัวอยู่ ส่วนสามแฉกรเพิ่มนั้นถูกย้ายไปอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายไทย ฝ่ายญี่ปุ่นได้รายงานใหม่่ว่าทหารญี่ปุ่นตายไป 1 คน บาดเจ็บ 2 คน 1 ใน 2 คน ที่บาดเจ็บนั้นตายในเวลาต่อมา⁶⁶ ส่วนกรมกรไทยที่ถูกทหารญี่ปุ่นจับกุมและคุมขังไว้นั้นถูกทำร้ายร่างกายและบางคนถูกบังคับให้ยอมรับว่าแทงทหารญี่ปุ่นตาย⁶⁷ ดังปรากฏรายละเอียดในตัวอย่างบันทึกปากคำกรมกรไทยที่ทหารญี่ปุ่นได้ส่งตัวคืนให้ฝ่ายไทย เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2486 ดังนี้

⁶⁴โยชิกาวา โทชิฮารุ, ทางรถไฟสายไทย-พม่าในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา แปลโดย อาทรรุ่งธรรมสาร และคณะ, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2538), หน้า 144.

⁶⁵หจช., (1) มท. 3.1.4.10/10 (ปีก 1) กรณีพิพาทระหว่างทหารญี่ปุ่นกับคนไทยที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี (19 ธันวาคม 2485 - 4 กุมภาพันธ์ 2486).

⁶⁶หจช., บก.สูงสุด 2.7.6/25 เสนอรายงานการสอบสวนเหตุที่บ้านโป่ง อ้างจากโยชิกาวา โทชิฮารุ, ทางรถไฟสายไทย-พม่า ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา, หน้า 145.

⁶⁷หจช., (1) มท. 3.1.4.10/10 (ปีก 4) กรณีพิพาทระหว่างทหารญี่ปุ่นกับคนไทย ที่จังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี.

(สำเนา)

บันทึก ปากคำกัมกรที่ถูกเจ้าหน้าที่ทหานยี่ปุ่นจับกุมขังไว้
เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ซึ่งหาว่าค่าทหานยี่ปุ่นตาย และเจ้าหน้าที่ทหาน
ยี่ปุ่น ได้มอบตัวให้เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2486
เวลา 14.00 น.

-
1. นายชม ศรีโสภา อายุ 40 ปี ภริยาชื่อหนู อยู่บ้านสองคนอง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทำนา มารับจ้างทำงานกัมกรยี่ปุ่น ถูกจับเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2485 ถูกมัดแขนทั้งสองข้างแขวนโยง แล้วตีด้วยไม้ที่จำไม่ได้ ขณะที่ตีได้บังคับให้รับว่าแทงทหานยี่ปุ่นตาย แต่ไม่รับมีรอยบาดแผลตกสะเก็ดที่แขนซ้าย
  2. นายน้อย แก้วลอยดวง อายุ 41 ปี ภริยาชื่อสังวาล อยู่บ้านลานอีแสด อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทำนา มารับจ้างเป็นกัมกรทำทางรถไฟ ถูกจับวันเดียวกัน ถูกตีด้วยไม้ และผูกแขนไขว้หลังโยงขึ้น มีบาดแผลที่ข้อมือซ้ายและขวาโดยรอยเชือกมัด และแผลเหนือสอกซ้าย 2 แห่ง กลางหลัง 5 แห่ง
  3. นายล้วน คำคม อายุ 26 ปี ภริยาชื่อนางเปี่ยม อยู่บ้านสาลาทำสพ อำเภอตลิ่งชัน จังหวัดธนบุรี ทำนา มาทำงานเป็นกัมกรอยู่กับทหานยี่ปุ่น ถูกจับเข้าวันที่ 19 ธันวาคม ถูกมัดมือ ตีศรีสะเกด 2 แผล ข้อมือซ้ายขวาข้างละ 1 แผล
  4. นายเล็ก วาดหยุด อายุ 19 ปี ภริยาไม่มี อยู่บ้านบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัด นนทบุรี ทำนา มารับจ้างขุดดินทางรถไฟ ถูกจับคืนวันที่ 18 ธันวาคม ถูกตีที่สี่สะ 1 แผล สี่ข้างบวม หลัง 1 แผล
  5. นายไสว ศรีสาหรัย อายุ 18 ปี ภริยาไม่มี อยู่บ้านหนองเขาหวาย อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ทำนา มาเป็นกัมกรทำทางรถไฟ ถูกจับวันเดียวกัน ถูกตีสี่สะ 2 แผล ไหล่ขวา 1 แผล ไหล่ซ้าย 1 แผล ข้อมือมีแผลรอยมัดโดยรอบ หลัง 2 แผล
  6. นายเล็ก โพธิสัตว์ อายุ 40 ปี ภริยาชื่อนางผัน อยู่ตำบลจี่ราย อำเภอ นครชัยศรี ทำนา มารับจ้างทำทางรถไฟ ถูกจับวันเดียวกัน ถูกตีมีแผล หัวไหล่ซ้าย 1 แผล ข้อมือขวา 1 แผล ตีกระดูกซี่โครง
  7. นายสวัสดิ์ ทองใย อายุ 39 ปี ภริยาไม่มี อยู่บ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี กัมกรทำทางรถไฟ ถูกจับวันเดียวกับพวก ถูกตีที่แข้งขวา 1 แผล ข้อมือขวา 1 แผล

8. นายหวิง บุญช่วย อายุ 34 ปี ภริยาชื่อนางเส็ง บ้านสัมปทวน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทำนา มารับจ้างทำทางรถไฟ ถูกจับพร้อมกับพวกที่สถานีวัดดอนตูม ถูกตีด้วยไม้ ตะพัดตามตัว แต่ไม่มีบาดแผล คงมีแต่สีเสะ 1 แผล

ในระหว่างที่ขัง ให้อาหารวันละ 3 เวลา ให้ข้าวเปล่าปนเปื้อนก้อนขนาดผลมะกรูด บางครั้ง จมเกลือ บางครั้งข้าวเปล่า ส่วนน้ำให้กินในเวลารับประทานข้าว 3 เวลาเท่านั้น.

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจาก หจข.,(1) มท. 3.1.4.10/10 (ปีก 4) กรณีพิพาทระหว่างทหารญี่ปุ่นกับคนไทยที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี (19 ธันวาคม 2485 - 4 กุมภาพันธ์ 2486).

จากตัวอย่างบันทึกปากคำของกรรมการไทย 8 คนที่ถูกทหารญี่ปุ่นจับกุมคุมขัง และทำร้ายร่างกายข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่า ทหารญี่ปุ่นได้ใช้อำนาจในการจับกุมและลงโทษราษฎรไทย ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของศาลไทยด้วยวิธีการรุนแรงโดยพลการอีก ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายไทยได้เคยเจรจาตกลงเป็นผู้ตัดสินและลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นราษฎรไทยเองแล้วก็ตาม และในทางตรงกันข้ามทางฝ่ายทหารญี่ปุ่นไม่ยินยอมให้ฝ่ายไทยนำตัวทหารญี่ปุ่นผู้กระทำความผิดมาพิจารณาภายใต้ศาลไทยโดยเด็ดขาด และยืนยันว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเกียรติยศของทหารของตน⁶⁸ นอกจากนี้กรณีเหตุการณ์บ้านโป่งยังได้สะท้อนให้เห็นอีกว่า ทหารญี่ปุ่นได้ลบหลู่เกียรติของฝ่ายไทยอย่างมากที่คบบหน้าพระสงฆ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่คนไทยนับถือ ถึงแม้ว่าการคบบหน้าตามธรรมเนียมของญี่ปุ่นถือเป็นการทำโทษและดักเตือนซึ่งปฏิบัติกันเสมอในกองทัพญี่ปุ่นก็ตาม อย่างไรก็ตามก็ดีเหตุการณ์ในครั้งนี้ฝ่ายญี่ปุ่นกลับถือว่า การฆ่าทหารญี่ปุ่นเสียชีวิตเป็นเรื่องรุนแรงอย่างยิ่ง⁶⁹ จึงทำการเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ จากฝ่ายไทยอย่างแข็งกร้าว เช่น ให้ชดใช้ค่าเสียหาย 80,000 บาท แก่ครอบครัวชาวญี่ปุ่นที่เสียชีวิต* ขอให้ไทยพิจารณาอนุมัติการสร้างทางรถไฟสายคอคอดกระ ส่วนสามแฉกเพิ่ม กรรมการ 1 คน กับพลทหารอีก 1 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์บ้านโป่ง ถูกนำตัวขึ้นศาลทหารที่กรุงเทพฯ โดยเฉพาะสามแฉกเพิ่มถูกพิพากษาวางโทษประหารชีวิต แต่จำเลย

⁶⁸หจข., (2) สร. 0201.98/6 ระเบียบและหลักปฏิบัติการต่าง ๆ ระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ของคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น หรือกรมประสานงานพันธมิตร (11 ธันวาคม 2484 - 17 สิงหาคม 2488).

⁶⁹หจข., (1) มท. 3.1.4.10/10 (ปีก 2) กรณีพิพาทระหว่างทหารญี่ปุ่นกับคนไทยที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี.

* เงินจำนวน 80,000 บาท ที่รัฐบาลไทยได้มอบชดเชยให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตชาวญี่ปุ่นตามคำเรียกร้องของกองทัพใหญ่แห่งภาคนี้ที่สไคได้นี้ ฝ่ายญี่ปุ่นได้รับบริจาคคืนให้ฝ่ายไทยไว้ใช้จ่ายกับครอบครัวของคนไทยที่เสียชีวิตเมื่อคราวต่อสู้กับญี่ปุ่นเมื่อแรกเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา อ้างจากโยชิโกะ ทาชิฮารุ, ทางรถไฟสายไทย-พม่า ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา, หน้า 152.

รับสารภาพไม่สู้คดี ประกอบกับเป็นโรคจิตและไม่รู้หนังสือจึงลดโทษให้จำคุกตลอดชีวิต เป็นต้น ผลของเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้คนไทยได้ลิ้มรสพฤติกรรมที่ยังยะโสและความแข็งแกร่งราวของทหารญี่ปุ่นที่มาในมาดผู้ยึดครอง⁷⁰ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของไทยในท้องถิ่นจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงและระมัดระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งกับทหารญี่ปุ่น ดังกรณีตัวอย่าง การออกประกาศของนายอำเภอบ้านโป่ง ห้ามราษฎรในท้องที่อำเภอบ้านโป่ง เข้าใกล้ที่ตั้งหน่วยทหารญี่ปุ่น และค่ายเชลยศึกสัมพันธมิตรโดยมิได้รับอนุญาตจากทางฝ่ายทหารญี่ปุ่น หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกจัดการตามกฎหมายทันที ทั้งนี้ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่คืนวันที่ 29 ธันวาคม 2485 เป็นต้นไป⁷¹

ส่วนกรณีเหตุการณ์ทหารญี่ปุ่นยึดจังหวัดระนองซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งของทางรถไฟสายคอคอดกระ จึงมีทหารญี่ปุ่นจากวิกตอเรียพอยต์ของพม่าเดินทางไปมาอยู่ตลอดเวลา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2487 เวลาประมาณ 17.30 น. โดยทหารญี่ปุ่นจากวิกตอเรียพอยต์ได้รับคำสั่งจากพันโทโคะโนะ ผู้บังคับการหน่วยทหารญี่ปุ่นประจำวิกตอเรียพอยต์ให้เข้ายึดค่ายทหารสถานีตำรวจ ที่ทำการไปรษณีย์ของจังหวัดระนอง ฯลฯ โดยใช้อาวุธปืนกล ระเบิดมือ และปืนยาวกราดยิงจนทหารไทยเสียชีวิต 12 นาย บาดเจ็บ 4 นาย ราษฎรไทยเสียชีวิต 4 คน และได้ทำการจับกุมตัวข้าราชการไทยไว้ที่สถานีตำรวจจำนวนมาก ดังรายงานเหตุการณ์เรื่อง “ทหารญี่ปุ่นใช้กำลังยึดจังหวัดระนอง”⁷² ที่คณะกรรมการจังหวัดระนองมีรายงานถึงกระทรวงมหาดไทยตอนหนึ่งความว่า

“...เมื่อ 30 ก.ค. 87 พันโทโคโน หัวหน้าหน่วยทหารวิกตอเรียพอยต์ได้สั่งให้ร้อยเอกชิรากิ นำทหารหนึ่งกองร้อยจากวิกตอเรียพอยต์ไปทำการปลดอาวุธทหารและตำรวจไทยที่ จว.ระนอง ร้อยเอกชิรากิ และร้อยโทโอบา จึงนำทหารแบ่งกันเข้าทำการจู่โจมโดยใช้อาวุธปืนเล็กยาวและลูกระเบิดมือเข้าปฏิบัติภารกิจยึดค่ายทหารและสถานีตำรวจปากน้ำระนองได้โดยฝ่ายไทยไม่ทันรู้ตัว และไม่ทันทำการต่อสู้เมื่อ 15.10 น. ของวันที่ 30 กรกฎาคม แล้วเดินทางเข้าไปยึดสถานีตำรวจ จังหวัดระนองโดยใช้ปืนกลและปืนเล็กยาวยิงกราดในอาคารจู่โจมเช่นกัน ยึดสถานีตำรวจได้แล้วเข้ายึดที่ทำการไปรษณีย์และเครื่องส่งวิทยุ ต่อจากนั้นได้ส่งทหารไปจับตัวข้าราชการมาควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจ จว.ระนอง ในการที่ทหารญี่ปุ่นเข้ายึดสถานที่ต่าง ๆ ครั้งนี้มีทหารเสียชีวิต 12 คน บาดเจ็บ 4 ตำรวจเสียชีวิต

⁷⁰โยชิโกวาทะ โทชิฮารุ, ทางรถไฟสายไทย-พม่า ในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา, หน้า 148-152.

⁷¹หจช., (1) มท. 3.1.4.10/10 (ปีก 3) กรณีพิพาทระหว่างทหารญี่ปุ่นกับคนไทยที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี.

⁷²หจช., [1] มท. 3.1.4.10/21 (ปีก 3) การเคลื่อนไหวของทหารญี่ปุ่นที่จังหวัดระนอง (1 กรกฎาคม - 7 กันยายน 2489).

3 ราศครเสีชีวิต 4 ฝ่ายญี่ปุ่นไม่มีผู้ใดเป็นอันตรายหรือบาดเจ็บ ในวันที่ 31 กรกฎาคม ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้รับคำสั่งให้ออนททานและปล่อยตัวผู้ที่ถูกควบคุม จึงได้ปล่อยตัวผู้ที่ถูกควบคุม ออนททานออกจากที่ขังและคืนอาวุธทรัพย์สินของที่ขังไว้ในวัน....”⁷³

เมื่อพิจารณาสาเหตุของเหตุการณ์ทหารญี่ปุ่นยึดจังหวัดระนอง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2487 แล้ว น่าจะเป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากความไม่ไว้วางใจของกองทัพญี่ปุ่นที่มีต่อไทย ในช่วงที่กำลังจะเปลี่ยนรัฐบาลใหม่จากรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2487 ซึ่งกองทัพพระเวงว่าฝ่ายไทยอาจจะปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายต่างประเทศ จึงได้ใช้อำนาจทางการทหารเข้ามายึดครองจังหวัดระนองเพื่อเป็นการข่มขู่ ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนี้ นับเป็นการกระทำที่ข้ายอำนาจอธิปไตยของไทยอย่างรุนแรงที่สุด เพราะเป็นการนำกำลังทหารญี่ปุ่นเข้ามาปลดอาวุธทหารและตำรวจไทย พร้อมทั้งเข้าทำการจู่โจมด้วยอาวุธที่ร้ายแรง ทั้งปืนเล็ก ปืนยาว ปืนกล และระเบิดมือจนเป็นเหตุให้ทหารไทย เสียชีวิต 12 นาย บาดเจ็บ 4 นาย ตำรวจไทยเสียชีวิต 3 นาย และราษฎรไทยอีก 4 คน โดยฝ่ายญี่ปุ่นไม่มีผู้ใดได้รับอันตราย⁷⁴ อีกทั้งยังได้เผาสหภาพไทยและนำไปทิ้งในทะเลโดยไม่ฟังคำขอร้อง จากฝ่ายไทยเลย⁷⁵ หนำซ้ำยังได้ตั้งธงชาติไทยลงและยกธงชาติญี่ปุ่นขึ้นแทนอีกด้วย⁷⁶ ซึ่งการกระทำของทหารญี่ปุ่นในเหตุการณ์ครั้งนี้ เป็นการกระทำโดยเจตนาและมีการวางแผนการไว้ล่วงหน้าอย่างแน่นอน⁷⁷ แต่ผลการตัดสินใจ ภายหลังจากที่พลโทนาทามูระ อาเคโตะ ผู้บัญชาการกองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทย และ พลโทยะมะดะ คุนิโตะโระ ทูตฝ่ายทหารบกญี่ปุ่นประจำประเทศไทย เข้ามาเจรจาและแสดงความเสียใจ ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นยอมรับผิดว่าเกิดขึ้นจากการสั่งการผิดพลาดของพันโทโคะโนะ ผู้บังคับการหน่วยทหารญี่ปุ่นประจำวิคตอเรียพอยต์ ซึ่งได้ลงโทษตัวเองโดยการทำอัตวินิบาตกรรม ไปแล้ว ซึ่งดูเหมือนเป็นการโยนบาปให้แก่ผู้น้อยต้องรับผิดชอบ⁷⁸ ภายหลังจากเหตุการณ์นี้ฝ่ายไทยไม่ได้เรียกร้องค่าเสียหาย เพราะเห็นว่าการเสียชีวิตและบาดเจ็บของทหารตำรวจ และราษฎรไทย โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่สามารถตีราคาเป็นเงินได้ เพราะเป็นการละเมิดอธิปไตยของชาติโดยตรง จึงควรระงับข้อเรียกร้องเสียดีกว่าโดยปล่อยให้โลกได้พิจารณาและวินิจฉัยการกระทำอันนี้กันเองด้วย

⁷³ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁴ หจข., [1] มท. 3.1.4.10/21 (ปีก 4) การเคลื่อนไหวกองทหารญี่ปุ่นที่จังหวัดระนอง.

⁷⁵ หจข., บก.สูงสุด 2.7.7/1 (ปีก 3) ญี่ปุ่นยึดระนอง (30 กรกฎาคม 2487 - 12 มีนาคม 2488).

⁷⁶ หจข., [1] มท.3.1.4.10/21 (ปีก 3) การเคลื่อนไหวกองทหารญี่ปุ่นที่จังหวัดระนอง.

⁷⁷ หจข., บก.สูงสุด 2.7.7/1 (ปีก 3) ญี่ปุ่นยึดระนอง.

⁷⁸ หจข., [2] สร.0201.98/44 ทหารญี่ปุ่นยึดจังหวัดระนอง (12 กันยายน - 31 ตุลาคม 2487).

ความยุติธรรม⁷⁹ อย่างไรก็ตามสุดท้ายในวันที่ 22 สิงหาคม 2487 ฝ่ายญี่ปุ่นได้เสนอให้เงินค่าเสียหายจำนวน 150,000 บาท โดยฝ่ายไทยปฏิเสธไม่ยอมรับแต่ฝ่ายญี่ปุ่นยังคงขอร้องโดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ มากมาย แล้วนำเงินไปมอบให้กับพลโทศักดิ์ เสนาณรงค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 6 สุดท้ายข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค 5 จึงจำเป็นต้องนำเงินดังกล่าวไปจ่ายเป็นค่าเสียหายสำหรับผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บและค่าเสียหายทางทรัพย์สิน โดยไม่กล้าส่งเงินคืนให้กับทหารญี่ปุ่นเพราะเกรงว่าจะทำให้เรื่องบานปลาย⁸⁰ จากรายละเอียดของกรณีเหตุการณ์บ้านโป่ง และเหตุการณ์ทหารญี่ปุ่นยึดจังหวัดระนองที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ย่อมเป็นกรณีตัวอย่างที่สามารถยืนยันถึงการใช้อำนาจทางการทหารของกองทัพญี่ปุ่นในการละเมิดเอกราชและอธิปไตยของไทยจนยากเกินกว่าที่จะปฏิเสธ

ตัวอย่างผลกระทบของการเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรไทยในท้องถิ่น อันได้แก่ ปัญหาการใช้เงินดอลลาร์ของทหารญี่ปุ่น ปัญหาเรื่องอุปโภคบริโภคราคาสูง ปัญหาขาดแคลนข้าวสาร และปัญหาการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นในกรณีเหตุการณ์บ้านโป่งและเหตุการณ์ยึดจังหวัดระนอง ปัญหาทั้ง 4 ประการข้างต้นล้วนแล้วแต่เป็นผลกระทบในเชิงลบที่มีต่อราษฎรในท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟสายใต้ และทางรถไฟทหารสายใหม่ซึ่งกองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาสร้างเชื่อมต่อจากทางรถไฟสายใต้โดยตรง โดยปัญหาต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของราษฎรไทยในท้องถิ่นต้องตกอยู่ในภาวะการขาดแคลนและยากลำบากมากกว่าในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา แต่กระนั้นก็ตามทั้งรัฐบาลและราษฎรไทยต้องจำยอมและพยายามแก้ไขปัญหาคด้วยตนเอง โดยในส่วนของรัฐบาลได้แก้ไขปัญหาโดยการสั่งพิมพ์ธนบัตรไทยเพิ่มขึ้น การจัดการปันส่วนและควบคุมราคาเครื่องอุปโภคบริโภค รวมทั้งการอนุมัติเงินกู้สำรองให้กับกระทรวงมหาดไทยใช้หมุนเวียนในการจัดจำหน่ายข้าวให้แก่ราษฎรในภาคใต้เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนข้าว ส่วนราษฎรไทยได้หาทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคด้วยการใช้สิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่นทดแทนสิ่งที่ขาดแคลน เช่น การใช้ น้ำมันมะพร้าว หรือน้ำมันยางแทนน้ำมันก๊าด การใช้แท่งเหล็กหรือหิน 2 ชิ้นตีให้เกิดประกายไฟแล้วเอาเปลือกเต่าร้างซึ่งมีลักษณะคล้ายเปลือกหมากหรือใช้นุ่นรองไว้ด้านล่างเพื่อติดไฟแทนการใช้ไม้ขีดไฟ เป็นต้น⁸¹ แต่มีราษฎรบางส่วนได้แก้ไขปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคด้วยการขโมยสิ่งของจากค่ายพักทหารญี่ปุ่น เมื่อถูกสารวัตรทหารญี่ปุ่นจับกุมได้ก็ถูกลงโทษด้วยวิธีการที่ทรมาณทั้งโบยทั้งตี บางคนขโมยน้ำมันก๊าดถูกลงโทษโดยใช้น้ำมันก๊าดกรอกปาก หรือถ้าขโมย

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁸¹ สัมภาษณ์นายสุพาศน์ ศิริพันธุ์ จังหวัดสงขลาและนายลาภ เรื่องกำเนิด จังหวัดชุมพร.

เสื้อผ้าก็ถูกลงโทษโดยการจับใส่เสื้อสังกะสีแล้วให้ขึ้นตากแดดร้อน ๆ⁸² นอกจากนั้นยังพบกรณีของการขโมยธนบัตรไทยที่รัฐบาลไทยจ้างญี่ปุ่นพิมพ์ แต่ในระหว่างการขนส่งโดยทางรถไฟจากสิงคโปร์มายังกรุงเทพฯ “...เมื่อมาถึงสถานีรถไฟท่าทางจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มีคนไทยประมาณจำนวน 5-6 คน แอบขโมยถึบที่ใส่ธนบัตรลงจากรถไฟและนำธนบัตรดังกล่าวไปใช้โดยปลอมลายเซ็นของนายเล็ง ศรีสมวงศ์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น ชาวบ้านจึงเรียกธนบัตรเหล่านั้นว่า “เบงค์เล็งท่าทาง”...”⁸³ กรณีเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างปฏิกิริยาของราษฎรที่มีต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิตซึ่งได้ข้อมูลจากประวัติศาสตร์การบอกเล่าของบุคคลร่วมสมัยที่เป็นราษฎรไทยในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังไม่พบข้อมูลเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาต่อต้านของราษฎรไทยที่มีต่อทหารญี่ปุ่นในลักษณะของการจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อทำการต่อต้านโดยตรงแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามจากการค้นคว้าข้อมูลชั้นต้นของไทย ผู้วิจัยกลับพบข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับบันทึกการประชุมลับระหว่างอนุกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น ประจำจังหวัดลำปาง ที่ระบุถึงการเข้ามาขอความร่วมมือให้ฝ่ายไทยจัดหา “หญิงหย่อนใจ” เพื่อให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่น รวมทั้งขอความร่วมมือในการจัดหาสถานที่เช่าเป็นสถานบริการเพื่อปลอดขวัญทหารญี่ปุ่น ซึ่งในรายละเอียดของการเจรจาได้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของทหารญี่ปุ่นในการข่มขู่และบังคับให้ฝ่ายไทยเกณฑ์ผู้หญิงมาให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่นอยู่เรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่อนุกรรมการฝ่ายไทยขอร้องให้ทหารญี่ปุ่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ไม่สามารถจะซื้อผู้หญิงมาเป็นหญิงหย่อนใจได้ หากผู้หญิงนั้นไม่ได้สมัครใจมาเอง⁸⁴ นอกจากนั้นยังพบเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีเถื่อนให้กับทหารญี่ปุ่นที่เรียกว่า “ห้องหญิงนครโสเภณี” ในจังหวัดชุมพร⁸⁵ ซึ่งได้ขยายตัวมากขึ้นในช่วงที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาควบคุมทางรถไฟสายใต้ของไทยสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา ประเด็นปัญหาเรื่อง “ผู้หญิงหย่อนใจ” ของทหารญี่ปุ่นในสมัยสงคราม จึงเป็นประเด็นการศึกษาใหม่ที่น่าจะได้มีการวิจัยต่อไป

⁸² สัมภาษณ์นายสนั่น ชุมวรฐายี จังหวัดชุมพร และนายแสวง ครุชธานี จังหวัดกาญจนบุรี.

⁸³ สัมภาษณ์นายลาก เรื่องกำเนิด จังหวัดชุมพร.

⁸⁴ หจช., บก.สูงสุด 2.5.3/8 (ปีก 2) อนุกรรมการผสมประจำจังหวัดลำปาง (18 มีนาคม 2485 - 16 สิงหาคม 2486).

⁸⁵ หจช., บก.สูงสุด 2.7.3.2/44 ทหารไทยวิวาทกับทหารญี่ปุ่นที่จังหวัดชุมพร (7 กันยายน - 23 ตุลาคม 2485).